

Kadernota Erfgoed 2013 – 2017

Cultureel Erfgoed loont, leeft en inspireert

Colofon

Met dank aan de leden van het Lokaal Erfgoed Platform: de heer Stan Dessens, de heer Leo Dubbelaar, mevrouw Jane Koopstra, de heer Dick van der Kooij, de heer Dirk Meulenmeester (in memoriam), de heer Remco Posthuma en de heer Piet Winkel.

Samenstelling en tekst concept: Linda Driessen, Culthis
Samenstelling en tekst definitieve versie: Carla Scheffer, werkorganisatie Duivenvoorde, afd. Ruimtelijke ordening in samenwerking met Marina Laméris, TasT, projecten voor tastbaar erfgoed

Voorschoten, september 2013

Samenvatting

Aanleiding

Het gemeentelijk monumentenbeleid heeft zich sinds 1988 geleidelijk ontwikkeld tot een integraal erfgoedbeleid, dat zich niet alleen richt op de gebouwde objecten, maar ook op archeologie, stedenbouw en het cultuurlandschap, inclusief het daarbij behorende 'groene erfgoed'. Hierdoor is inmiddels een onlosmakelijke relatie met het ruimtelijk beleid ontstaan. In verband met het steeds verder terugtreden van de rijksoverheid en de daarmee gepaard gaande uitbreiding van taken en verantwoordelijkheden van de gemeente, is een kadernota noodzakelijk waarin visie en kaders worden bepaald en met welke uitvoeringsagenda deze visie bereikt kan worden.

Voorschoten en haar cultuurhistorische identiteit

De cultuurhistorische identiteit van Voorschoten wordt bepaald door haar eigen unieke en kenmerkende opbouw van het landschap met de oude strandwallen achter de jonge duinen en het daarbij behorende veenweidelandschap. Deze historische geografische structuur is de basis waarop de noord-zuid lopende weg- en waterinfrastructuur met de Vliet en de Heerweg (= Leidseweg/Veurseweg) als hoofdassen zich hebben ontwikkeld. De hoger gelegen strandwallen waren vanaf de prehistorie aantrekkelijke vestigingsplaatsen voor de mens. Op de overgang van het zand naar het veen zijn in later tijd boerderijen, kastelen en buitenplaatsen gebouwd, die door hun kenmerkende ligging tussen de weg- en waterwegen voor het specifieke Voorschotense karakter hebben gezorgd. Op een strategisch gekozen breder gedeelte van de strandwal heeft zich rondom de aan heilige Laurentius gewijde kerk een dorpskern ontwikkeld met een kleinschalig karakter en met een langgerekte structuur, bestaande uit de Voorstraat en de daarbij behorende Achterstraat (Schoolstraat). Strategisch is ook de ligging nabij de Vliet als belangrijke vervoerweg over het water en de ligging nabij steden als Den Haag en Leiden. Dit zorgde voor een wisselwerking tussen enerzijds de stedeling die het platteland zag als aantrekkelijk verblijfsgebied en de dorpeling, voor wie de stad een goed agrarisch afzetgebied was. Beide redenen waren voor de familie Van Kempen een argument om de Zilverfabriek in Voorschoten te vestigen. Daarmee zouden ze net als de op kasteel Duivenvoorde woonachtige ambachtsheren van Voorschoten, generaties lang hun stempel op het karakter en de identiteit van Voorschoten drukken. Te samen met alle inwoners maken zij tot wat Voorschoten is.

Voorschotens beleid: visie en doel

In de visie van Voorschoten zijn haar cultuurhistorische kwaliteiten van wezenlijk belang voor de ruimtelijke en sociale identiteit en de herkenbaarheid van de gemeente Voorschoten. In het verleden wordt de basis gelegd voor de toekomst. Het doel van het erfgoedbeleid is om op een zorgvuldige en afgewogen wijze het cultuurhistorisch erfgoed in goede staat door te geven aan volgende generaties, zodat ook zij daar voor hun toekomst op kunnen voortbouwen en het kunnen blijven zien, beleven en ervaren.

Hoe wordt dit bereikt?

- Een belangrijk middel is om er voor te zorgen dat de instandhouding van het erfgoed een onlosmakelijk onderdeel van het ruimtelijk beleid wordt.
- Erfgoed wordt als inspiratiebron, katalysator en toetssteen in een vroegtijdig stadium betrokken bij zowel ruimtelijk beleid als bij andere relevante beleidssectoren.

- Daar waar ontwikkelingen er om vragen, wordt ingezet op functieverandering en herbestemming¹ met behoud van de belangrijkste historische karakteristieken.
- Voor erfgoed dat deel uit maakt van kernkwaliteiten en daarmee bijdraagt aan het herkenbaar houden van de identiteit van Voorschoten, wordt de hoogste prioriteit gegeven aan instandhouding of behoud 'in situ'. De topstukken krijgen een bescherming als gemeentelijk monument.
- Wanneer instandhouding van erfgoed na een zorgvuldige afweging niet mogelijk, dan wel wenselijk is, gaat dit erfgoed niet ongekend verloren en vindt een goede documentatie plaats.
- Het beleid wordt praktisch en makkelijk hanteerbaar vormgegeven met een minimum aan regels en binnen de al aanwezige wettelijke kaders.
- Bij de uitvoering van het beleid staat het belang van het erfgoed en de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar bij de instandhouding centraal.
- Daar waar mogelijk wordt samenwerking met andere partners en beleidsvelden gezocht. Vrijwilligers spelen daarbij een belangrijke rol.
- De gemeente stimuleert de ontwikkeling, het vergroten en overdragen van kennis en informeert en faciliteert binnen de beschikbare financiële kaders.

Actiepunten

De visie voor het erfgoed heeft betrekking op het gebouwde en groene erfgoed, het cultuurlandschap/stedenbouw, archeologie en het immateriële erfgoed. De actiepunten voor de periode 2013-2017 zijn gericht op:

- Behouden, versterken, ontwikkelen en benutten van cultureel erfgoed;
- Kennis ontwikkelen, vergroten en delen, en draagvlak behouden en vergroten; bewustwording;
- Stimuleren van samenwerken en vrijwilligerswerk; het benutten van kennis en kunde van burgers en andere partners.

Het gaat daarbij om:

- Goed onderhoud stimuleren
- Herbestemming en herontwikkeling
- Herziening gemeentelijke monumentenlijst: de basis op orde
- Erfgoed in de ruimtelijke ordening
- Communicatie
- Stimuleren van samenwerken en vrijwilligerswerk; het benutten van kennis, kunde van burgers
- Ondersteunen eigenaren
- Archeologie
- Evaluatie

Een volledig overzicht van de voornemens te vinden in hoofdstuk 4 met daarbij de verwerking in de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 5). Het betreffen voornemens binnen de huidige personele en financiële capaciteit; een aantal suggesties is alleen mogelijk met extra middelen.

---

¹ Bij herbestemming verandert de bestemming volgens het bestemmingsplan en dient een uitgebreide procedure gevolgd te worden. Een functieverandering kan binnen de bestemming vallen, waardoor geen uitgebreide procedure gevolgd hoeft te worden, zoals een functiewijziging binnen de bestemming maatschappelijke doeleinden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Woord vooraf; durven, kiezen en vertrouwen	6
Hoofdstuk 1 Erfgoedzorg in beweging	8
Hoofdstuk 2 Visie, doel, motivatie en beleid	13
Hoofdstuk 3 Cultuurhistorische identiteit en waardebepaling	18
Hoofdstuk 4 Actiepunten	21
Hoofdstuk 5 Uitvoeringsagenda	27
Bijlage 1: Wettelijke (beleids-)kaders op Europees, rijks, provinciaal, intergemeentelijk en gemeentelijk niveau	29
Bijlage 2 Het verhaal van Voorschoten	39
Bijlage 3 Toelichting op het bepalen van cultuurhistorische waarde en de gehanteerde criteria	42
Bijlage 4 Beknopt overzicht van de resultaten van erfgoedbeleid	46
Bijlage 5 Fondsen en subsidies	47
Bijlage 6 Uitgangspunten voor het omgaan met monumenten	49

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 bevat een samenvatting van de achtergronden voor het opstellen van de kadernota en stelt de centrale vraag van deze nota vast.

Hoofdstuk 2 benoemt wat de gemeentelijke visie is op cultuurhistorie: hoe zij haar rol ziet in het behouden en versterken van de cultuurhistorische kwaliteiten. Ook gaat dit hoofdstuk nader in op de beleidskaders waarmee rekening gehouden dient te worden bij het vaststellen en uitvoeren van het gemeentelijke beleid (+ bijlage 1).

Hoofdstuk 3 schetst de cultuurhistorische identiteit van Voorschoten en benoemt de belangrijkste cultuurhistorische thema's en het Verhaal van Voorschoten (+ bijlage 2). Voorts wordt in dit hoofdstuk toegelicht welke criteria gehanteerd worden voor het vaststellen van cultuurhistorische waarde (+ bijlage 3).

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van concrete actie- en speerpunten, alsmede inzicht in hetgeen reeds bereikt is (+ bijlage 4).

Hoofdstuk 5 gaat in op de concrete uitvoering van de nota, inbegrepen structurele en incidentele mankracht en kosten. Dit wordt in een uitvoeringsagenda inzichtelijk gemaakt.

Voor wie meer wil weten over de subsidies en fondsen op het gebied van cultureel erfgoed, vindt hier over informatie in bijlage 5, terwijl bijlage 6 meer informatie geeft over de uitgangspunten bij verbouwen en restauratie.

Woord vooraf

Durven, kiezen en vertrouwen

Voorschoten ligt in het gebied tussen de zee en het Groene Hart. Al sinds de prehistorie is het een aantrekkelijk woon- en leefgebied. Generatie op generatie hebben bevolkingsgroepen hun stempel gedrukt op de ontwikkeling van het dorp. Daarbij heeft een aanvankelijk overwegend agrarisch cultuurlandschap voor een deel het aanzien gekregen van een forensendorp met uitbreidingswijken. Ontwikkelingen hebben daarbij gezorgd voor nieuwe kwaliteiten met eigen specifieke kenmerken. Zo levert elke generatie zijn bijdrage: nieuwe zaken worden toegevoegd en bestaande zaken veranderen. In dat ontwikkelingsproces is het van groot belang dat de meest waardevolle cultuurhistorische waarden stevig verankerd zijn en blijven. Zij bepalen immers onze identiteit.

De historische identiteit in Voorschoten kent zijn oorsprong in de aanwezige historische infrastructuur van vaar- en waterwegen. Hierlangs is een ruimtelijke structuur ontstaan met een dorpskern, buitenplaatsen en agrarisch erfgoed. Ze vormen de basis van het groene karakter met een afwisseling aan weide- en bosgebieden. Rond de historische dorpskern en de invalswegen heeft verdichting plaatsgevonden met lintbebouwing. Vervolgens zijn meer grootschalige uitbreidingswijken ontstaan. In nauw overleg met het Lokaal Erfgoed Platform zijn de kernkwaliteiten, die bij dit alles een rol spelen, nader benoemd. Het wordt op prijs gesteld dat zij de cultuurhistorisch relevante zaken hebben willen benoemen in de vorm van thema's. Deze thema's vormen de bouwstenen voor het toekomstig beleid waarin naast de aandacht voor de intrinsieke waarde van zelfstandige objecten er steeds aandacht uitgaat naar de relatie tussen objecten en hun omgeving. Het bepalen van de identiteit en eigenheid is daarin een belangrijk onderdeel. Dat vraagt om een zorgvuldig beheer. Met open vizier meedenken bij ontwikkelingen kan, evenals bij het zoeken naar een passende bestemming, een waardevol middel zijn om het waardevolle karakter van het object en zijn omgeving niet te verliezen. Zo blijft cultureel erfgoed een bijdrage leveren aan het versterken van de identiteit, verhoogt zij het woongenot en zorgt er voor dat de burger zich meer betrokken voelt bij zijn woonomgeving. Daarnaast is steeds meer aandacht voor het feit dat cultureel erfgoed een belangrijke aanjager is voor de lokale economie en dat een investering in cultuurhistorie rendeert. Het unieke en onderscheidende karakter van Voorschoten verhoogt de aantrekkingskracht als gemeente om er te wonen en te recreëren, maar ook voor ondernemers om zich te vestigen,

De gemeente heeft een groot vertrouwen in de eigen inwoners en de wens de historische kwaliteiten van Voorschoten hoog te houden. Het wordt dan ook zeer gewaardeerd dat velen hebben meegedacht over de totstandkoming van deze nota. Voor een helder en consistent beleid is het wel nodig het beleid vorm te geven in regels. De gemeente probeert dit tot een minimum te beperken. De regels zijn er niet om ontwikkelingen tegen te gaan, maar zijn een sturingsinstrument om waarden van aanwezige cultuurhistorisch karakteristiek te borgen. Hierbij wordt de verantwoordelijkheid voor de informatie niet alleen bij de initiatiefnemer gelegd. De gemeente Voorschoten zal ook haar verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van de cultuurhistorische waarden.

Inge Adema-Nieuwenhuizen
Wethouder Werk, welzijn en beheer omgeving

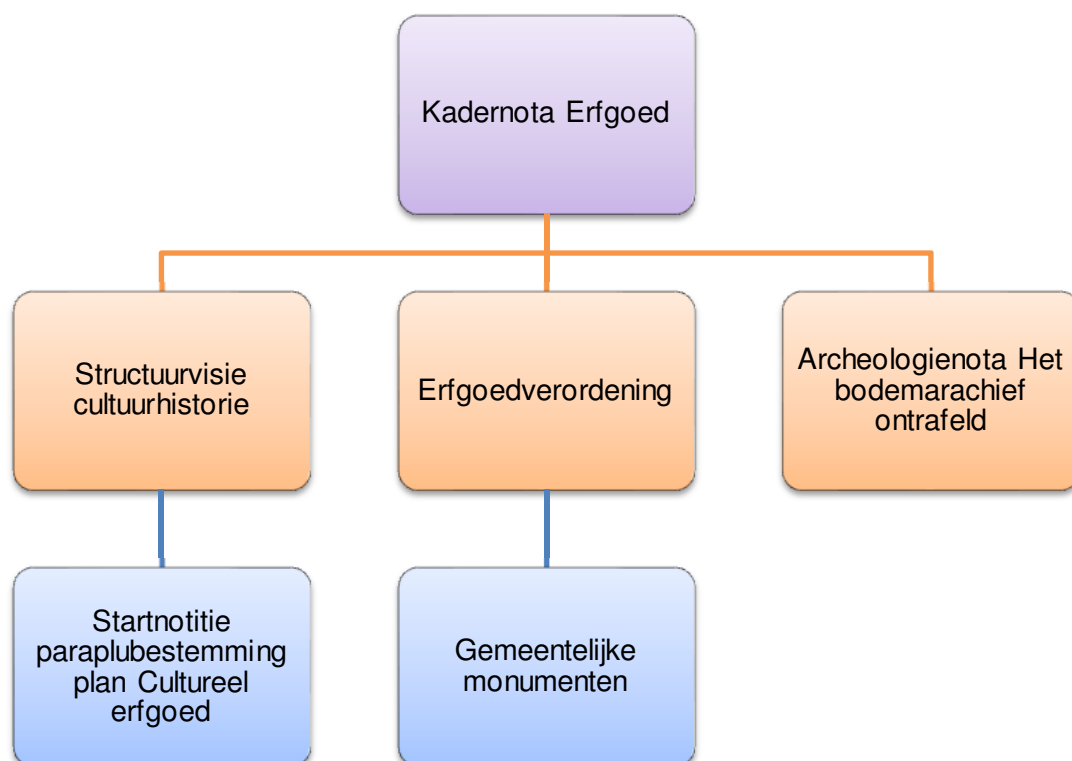
Kadernota Erfgoed

Een kadernota is een nota op hoofdlijnen en wordt door de raad vastgesteld. Doelstelling van deze Kadernota Erfgoed is richting geven aan het integrale beleid op het gebied van monumenten, cultuurhistorie, landschap, stedenbouw en archeologie.

Op basis van de kadernota wordt het beleid uitgevoerd, te weten:

- uitvoering geven aan Erfgoedverordening door selectie en aanwijzing gemeentelijke monumenten
- uitvoering geven aan Archeologienota en opstellen beleidskaart Archeologie
- uitvoering geven aan borging van cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ordening door het opstellen van:
  - Structuurvisie Cultuurhistorie (hoofdlijnen) en vervolgens
  - Paraplubestemmingsplan Cultuurhistorie (detailniveau)

Het erfgoedbeleid is samen te vatten in onderstaand schema.

Hoofdstuk 1 Erfgoedzorg in beweging

Centrale vraag en uitgangspunten

Centraal in deze kadernota staat de vraag: Hoe kunnen we het erfgoedbeleid beter laten aansluiten bij de huidige ontwikkelingen, kaders en wettelijke taken? Hoe komen we tot een efficiënt, effectief en uitvoerbaar beleid, dat recht doet aan de kwaliteiten van Voorschoten waar we met zijn allen trots op zijn en zonder onnodige regeldruk?

Het uitgangspunt is dat de gemeente zich ten doel stelt om het culturele erfgoed op een evenwichtige en duurzame manier in stand te houden en draagvlak hiervoor te ontwikkelen. Op basis van deze visie is de Kadernota opgesteld. Een belangrijk speerpunt van de nota is dat de basis op orde is. Dit houdt in dat de gemeentelijke organisatie haar wettelijke kerntaken op het gebied van erfgoed zorgvuldig uitvoert. Dit impliceert een realistische uitvoeringsagenda die rekening houdt met de gestelde kaders en financiële middelen.

Voorschoten is een prachtig dorp en dat willen we zo houden

Richtinggevend voor deze kadernota is het coalitieakkoord 2010-2014:

“Voorschoten een prachtig dorp is, waar het bruist van activiteiten, waar burgers betrokken zijn bij hun gemeente, waar ze kunnen genieten van de historie en de prachtige natuur, die de omgeving heeft te bieden.” Dat is de reden om “...het erfgoedbeleid verder te ontwikkelen. In het kader van het nieuwe monumentenbeleid wordt toegezien dat monumenten niet in verval raken. De waarde van het erfgoed zal beter zichtbaar worden gemaakt aan de bevolking.”

Alleen wanneer bekend is wat het belang en betekenis van erfgoed is, ontstaat er draagvlak en waardering voor en zijn burgers bereid om die verantwoordelijkheid als een gedeelde verantwoordelijkheid te zien.

Een gemeentelijke visie op cultureel erfgoed is belangrijk omdat:

- *Cultuurhistorie belangrijk is voor de identiteit van de gemeente: met het verleden maak je de toekomst (erfgoed leeft);*
- *Cultuurhistorie perspectief biedt in sociaal-cultureel, ecologisch, recreatief, toeristisch en economisch opzicht (erfgoed loont);*
- *Beleed de mogelijkheid geeft voor sturing op ruimtelijke kwaliteit en duurzaamheid (erfgoed inspireert)*

Erfgoedzorg is in beweging

Eind 2009 is de Nota Erfgoed-Agenda 2010-2015 Gemeente Voorschoten (= Nota Erfgoed-Agenda) vastgesteld. Directe aanleiding was dat sinds 1 januari 2009 de gemeenten verplicht zijn vergunningen af te geven voor rijksmonumenten en daarmee dus ook de beschikking moeten hebben over een monumentencommissie. In hetzelfde jaar werd met de vaststelling van de archeologienota ‘Het bodemarchief ontrafeld’ uitvoering gegeven aan de nieuwe bepalingen in de Monumentenwet, waarbij gemeenten de verantwoording kregen hun archeologisch erfgoed te beschermen.

Een visie was nodig om richting te geven aan hoe het beleid ontwikkeld zou worden, maar ook een uitvoeringsagenda hoe de visie bereikt kon worden. Inmiddels hebben zich nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Eind 2009 is de beleidsbrief van de

Modernisering Monumenten (MoMo) aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit heeft op diverse onderdelen tot concrete resultaten geleid, waaronder het verruimen van bouwvergunningsvrije wijzingen van monumenten, het verkorten van de beslistermijn voor vergunningen voor gemeentelijke monumenten en het beperken van de rijksadviesplicht tot het adviseren over ingrijpende verbouwingen van rijksmonumenten en functieveranderingen.

Behalve de aandacht voor de intrinsieke waarde van het object, is het besef gegroeid dat de ruimtelijke context waarin het waardevolle cultuurhistorische erfgoed zich bevindt minstens zo belangrijk is. Een ander resultaat van MoMo is dat gemeenten sinds 1 januari 2012 verplicht zijn aan te geven hoe zij cultuurhistorie betreft in het afwegingskader bij het integrale ruimtelijke beleid. Hiermee heeft de gemeente extra taken en meer verantwoordelijkheid voor het erfgoed gekregen.

Meer taken naar gemeente

De druk op de organisatie en de noodzaak om taken efficiënt en effectief uit te voeren, is door decentralisatie van rijkstaken naar de gemeente sterk toegenomen. Het wettelijke takenpakket van de gemeente omvat:

- Het uitvoeren van wettelijke taken, zoals de vergunningverlening en het houden van toezicht;
- Het verplicht beschikken over een onafhankelijke en deskundige monumentencommissie;
- Het beschikken over een brede deskundigheid op het gebied van cultuurhistorie, omdat het Rijk en de provincie alleen nog over wijzigen van rijksmonumenten adviseren, die ingrijpend van aard zijn, zoals herbesteding, sloop en verbouwingen. De gemeente is daarmee het eerste loket geworden voor iedereen met vragen over het erfgoed.
- Het vanaf 1 januari 2012 verplicht opnemen van de cultuurhistorie in bestemmingsplannen op basis van een inventarisatie en analyse van cultuurhistorische waarden in het plangebied en het vaststellen van beleid(sregels) voor de omgang daarmee.
- Het sinds 2008 uitvoeren nagenoeg alle archeologische taken. Dat betekent dat op basis van de Archeologienota archeologische waarden worden meegewogen in bestemmingsplannen. Vanaf 2010 moeten aanvragen in het kader van de Wabo ook op archeologie worden getoetst.

Van monumentenzorg naar een integraal erfgoedbeleid

De nieuwe Monumentenwet 1988 bood gemeenten de mogelijkheid om actief erfgoedbeleid te ontwikkelen. De gemeente Voorschoten heeft dit voortvarend opgepakt.² In aansluiting op het nieuwe rijksbeleid is een monumentencommissie ingesteld, een monumentenverordening vastgesteld (1991) en gestart met de aanwijzing van gemeentelijke monumenten. In 1994 kwam daar een subsidieverordening bij voor het onderhoud en de restauratie van gemeentelijke monumenten. Sindsdien is het landelijke beleid gevolgd, als het bijvoorbeeld gaat om het aandacht besteden aan de architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-

---

² Een uitgebreide opsomming van de resultaten van het beleid tot nu toe zijn beschreven in bijlage 4.

1945.³ Dit gebeurde vanaf 2001 vooral met de samenwerkende partners in het Pact van Duivenvoorde (Leidschendam-Voorburg, Voorschoten, Wassenaar), waarbij steeds meer aandacht uitging naar een gebiedsgerichte aanpak en de uitvoering van diverse projecten, zoals het Belvedereproject 'Cultuurhistorische Impuls Duin, Horst en Weide'. De aandacht voor recreatie en toerisme, maar ook educatie werd op de kaart gezet met de uitgifte van een Nederlands- en Engelstalige fietsfolder en het lespakket van het Boerenerfgoedproject. Eind 2008/begin 2009 vond samen met de Pact-gemeenten de besluitvorming plaats over de eerste Archeologienota 'Het bodemarchief ontrafeld'. Een jaar later kreeg de ontwikkeling van het integrale erfgoedbeleid vaste vorm met de vaststelling van de Erfgoed Agenda 2010-2015 (december 2009). Naast de objectgerichte zorg voor het erfgoed gaat in toenemende mate steeds meer aandacht uit de relatie met het landschap, evenals de ruimtelijke componenten en structuren, die zowel boven als onder de grond aanwezig kunnen zijn.

Het erfgoedbeleid ontwikkelt zich verder

De Nota Erfgoed-Agenda 2010-2015 heeft voor een deel geanticipeerd op de Modernisering Monumentenzorg (MoMo). De wetgeving die voortvloeit uit het Momo-beleid en de huidige gemeentelijk doelstellingen, zoals verwoord in het coalitieakkoord 2010-2014, vragen enerzijds om een betere verankering van het erfgoedbeleid en anderzijds om het verleggen van accenten. Met deze Kadernota wordt de koers uitgezet voor de komende vier jaar. Er is een kader nodig om invulling te geven aan hoe wordt omgegaan met het groeiend aantal wettelijke taken. Daarmee wordt ook gehoor gegeven aan de eis van het Rijk om het erfgoedbeleid, zowel voor monumenten als archeologie, vast te leggen. Hierdoor wordt duidelijk waarom welke keuzes worden gemaakt en op welke wijze zorgvuldig met cultureel erfgoed wordt omgegaan. Zo kunnen niet alleen de huidige, maar ook de toekomstige generaties de in het verleden opgebouwde identiteit blijven zien, beleven en ervaren.

Economische, politieke en maatschappelijke ontwikkelingen

In het nieuwe erfgoedbeleid wordt rekening gehouden met de veranderende economische, politieke en maatschappelijke omstandigheden. Er zijn steeds minder financiële middelen beschikbaar om de gestelde ambities te halen. Er moet steeds meer, met minder geld. Daarom is het nodig om op creatieve en proactieve wijze te zoeken naar kansen om de economie nieuwe impulsen te geven. Het besef groeit dat cultureel erfgoed een politieke motor en verkoopargument is bij diverse economische ontwikkelingen op bijvoorbeeld het gebied van recreatie en toerisme, maar ook bij herbestemming en de inrichting van gebieden en wijken. Dat investeren in erfgoed loont, is inmiddels in verschillende studies aangetoond, net als dat erfgoed een inspiratiebron kan zijn voor ontwikkelingen.

Ook op politiek en maatschappelijk vlak doen zich veranderingen voor. Inwoners en ondernemers hebben behoefte aan minder regels en meer vrijheid. Zij willen graag betrokken worden bij de onderwerpen die hen direct raken. Algemeen leeft het besef dat alleen met goede vormen van burgerparticipatie draagvlak ontstaat voor beleid en regelgeving vanuit de overheid. De burger kiest bewust voor een aantrekkelijk woon- en leefomgeving; en daarmee voor een dorp als Voorschoten. Een dorp met

---

³ Vanaf de jaren '90 van de 20ste eeuw heeft het Rijk het Monumenten Inventarisatie en Selectie Project uitgevoerd wat heeft geleid tot de aanwijzing van rijksmonumenten en beschermd stads- en dorpsgezichten uit de periode van de 'Jongere architectuur en Stedenbouw' (1850-1945). Dit heeft in 2007 onder meer geleid tot de aanwijzing van de landgoederenzone Voorschoten, Wassenaar, Leidschendam-Voorburg als beschermd dorpsgezicht.

een eigen identiteit en schoonheid, die voortgekomen is uit zijn historie en vastgelegd is in het erfgoed. Daarom is het belangrijk dat beleid de leefomgeving en identiteit van burgers raakt en gemaakt wordt samen met die burgers.

10 landelijke trends in erfgoedbeleid

Gemeentelijk erfgoedbeleid is niet autonoom. Er is een groot aantal wettelijk- en beleidskaders waar rekening mee dient te worden gehouden. In bijlage 1 worden die kaders uitgebreid toegelicht. Hieronder zijn de tien belangrijkste beleidstrends op een rij gezet.

1. De visie dat cultuurhistorie als inspiratiebron kan dienen voor ontwikkelingen onder het motto 'behoud door ontwikkeling' wordt inmiddels algemeen geaccepteerd.
2. Beleid rond cultureel erfgoed baseert zich op de waarde en betekenis die er aan wordt toegekend. Daarbij gaat het niet langer alleen om de intrinsieke waarde van het object, maar wordt steeds meer het landschap en de ruimtelijke context betrokken, maar ook de beleving en de verhalen die daarbij een rol spelen.
3. Om cultuurhistorie deel uit te laten maken van ruimtelijke ontwikkeling is het noodzakelijk voorafgaand aan planvorming te inventariseren en analyseren. Pas als je weet wat je hebt, kan je er ook rekening mee houden. Cultuurhistorie wordt zo een kans en een inspiratiebron.
4. De belangstelling voor cultuurhistorie en de eigen leefomgeving neemt toe. Er wordt veel waarde gehecht aan een aantrekkelijk en herkenbare, onderscheidende leefomgeving. De belangstelling is er bij bewoners, maar ook bij recreanten. Zij willen daarbij goed worden geïnformeerd. Deze informatievoorziening draagt bij aan de bewustwording welk belang gediend is met het zorgvuldig omgaan met erfgoed. Het draagt ook bij aan het ontwikkelen van een eigen Voorschotense identiteit.
5. Voor het zorgvuldig omgaan met, maar ook het kunnen beleven van erfgoed spelen kennisoverdracht en communicatie een steeds belangrijkere rol. Dit vindt op steeds meer uiteenlopende wijzen plaats, waarbij de digitale informatievoorziening onmisbaar is geworden.
6. Eigenaren van beschermd erfgoed zijn zelf verantwoordelijk voor hun bezit en de meeste kunnen het beheer goed zelf. Toch is het ook van belang actief te communiceren en eigenaren te informeren welke kwaliteiten specifiek zijn voor een object of een gebied. Wat zijn de kwaliteiten, die bijdragen aan de karakteristiek, dan wel de identiteit van een gebouwtype, een periode of een wijk en die behouden dienen te worden? De eigenaar heeft behoefte aan ondersteuning in financiële zin en in kennis.
7. Een gebouw of een gebied kan aan belevingswaarde winnen als het een uitgesproken identiteit heeft. Herbesteding van waardevol en karakteristiek gebouwde erfgoed draagt bij aan de versterking van de herkenbaarheid en functionaliteit van het gebouw en zijn omgeving. Die herkenbaarheid zorgt voor een grotere binding aan de wijk, waardoor het zo een betekenisvolle plek wordt voor bewoners, gebruikers, maar ook voor recreanten en toeristen.
8. Cultureel erfgoed is van belang in ecologisch, recreatief, toeristisch en economisch opzicht en is van belang voor het welzijn van mensen. Bij investeren in erfgoed zijn de baten aantoonbaar hoger dan de kosten.
9. Cultuurhistorie is een belangrijk onderdeel van een duurzame samenleving. Historisch erfgoed is in zijn aard duurzaam: Ze zijn doorgaans milieuvriendelijk gebouwd (bij een bouwjaar vóór 1900). Ze hebben hun houdbaarheid in veel gevallen door de tijd heen bewezen en gaan soms al eeuwen mee. Op veelal eenvoudige en functionele wijze is gedacht aan isolatie of juist ventilatie, die het klimaat ten goede komt. Behoud voorkomt onnodig verlies van bouwmaterialen en belast daarmee het milieu niet. Daarom draagt het behoud van historische gebouwen bij aan een duurzame samenleving. Daar waar gebouwen niet voldoen aan aspecten

van duurzaamheid, zoals bijvoorbeeld isolatie-eisen, is er hiervoor steeds meer aandacht. Dit lijkt op gespannen voet te staan bij historisch erfgoed waar behoud van historische kwaliteiten voorop staat, maar ook hier doen zich zeer veel technische innovaties voor, waarbij het zaak is de eigenaren van monumenten hierover goed te informeren.

10. Herbestemming van cultuurhistorisch waardevast en waardevol erfgoed, zoals kerken, boerderijen en bollenschuren, draagt bij aan de versterking van de herkenbaarheid en functionaliteit van een gebied, wat vervolgens tot een grotere maatschappelijke waardering voor het erfgoed en een grotere binding met de eigen woon- en leefomgeving leidt. Daarnaast draagt herbestemming ook bij aan een meer duurzame leefomgeving.

Wat er aan de nota vooraf ging

In het kader van de uitvoering van de Nota Erfgoed-Agenda 2010-2015 was een van de actiepunten het herzien van de gemeentelijke monumentenlijst (zogenaamde maatregel 1). Dit project is in 2010 gestart. Maatregel 2 uit de Nota Erfgoed-Agenda was het benoemen en vastleggen van de kernkwaliteiten van Voorschoten en het opstellen van een cultuurhistorische waardenkaart. Ook dit project is van start gegaan en vertaald naar het opstellen van een concept Structuurvisie Cultuurhistorie en het voorbereiden van het borgen van het cultuurhistorische waardevaste en waardevolle erfgoed in de ruimtelijke planologie.

Na de vaststelling van de Nota Erfgoed-Agenda 2010-2015 in 2010 is het Lokaal Erfgoed Platform (LEP) in het leven geroepen – in de nota benoemd als ‘maatregel 5’. Het LEP bestaat uit mensen, die vanuit hun werk als professioneel of als vrijwilliger werkzaam zijn voor een cultuurhistorische organisatie of vereniging, dan wel bij een buitenplaats. In de afgelopen drie jaar hebben zij bijgedragen aan de ontwikkeling en uitvoering van het erfgoedbeleid. Op actieve wijze is informatie aangedragen en sturing gegeven aan de cultuurhistorische thema's en het benoemen van de kernkwaliteiten binnen de gemeente (zie hoofdstuk 3).

De totstandkoming van deze nota

In 2012 is gewerkt aan een Kadernota Erfgoed en de Structuurvisie Cultuurhistorie, waarbij het bestuur en het LEP in ruime mate zijn geconsulteerd. Daarnaast is de Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed geïnformeerd. In september 2012 was de conceptversie van de nieuwe kadernota Erfgoed gereed. Vervolgens zijn eind 2012 en begin 2013 informatieavonden gehouden en is de concept Kadernota voor inspraak vrijgegeven. Na een grondige bestudering van de binnengekomen zienswijzen en een ambtelijke consultatieronde is de concept-kadernota in juni 2013 bijgesteld. Bovendien zijn de hoofdstukken over de huidige financiële kaders en ambtelijke capaciteit, die binnen de Werkorganisatie Duivenvoorde beschikbaar is, nader ingevuld. Een laatste consultatieronde met het LEP en de erfgoedleden van de WCE heeft eind augustus 2013 plaatsgevonden.

Hoofdstuk 2 Visie, doel, motivatie en beleid

Visie: Erfgoed draagt bij aan het eigen karakter en de identiteit

Erfgoed verleent een gemeenschap een eigen identiteit. Het tastbare en herkenbare erfgoed draagt bij tot het onderscheidende karakter van een gebied. De in meerdere opzichten gunstige ligging en de rijke historie bepalen het huidige karakter en aanzien van Voorschoten. Het maakt Voorschoten tot wat het is; een aantrekkelijke woongemeente waar je trots op kunt zijn.

Het cultuurhistorisch erfgoed is daarom van wezenlijk belang voor de ruimtelijke en sociale identiteit van de gemeente Voorschoten. In het verleden wordt de basis gelegd voor de toekomst.

Doel: Voor nu en voor straks

Het doel van het erfgoed beleid is om op een zorgvuldige en afgewogen wijze het cultuurhistorisch erfgoed in goede staat door te geven aan volgende generaties, zodat ook zij daar voor hun toekomst op kunnen voortbouwen en het kunnen blijven zien, beleven en ervaren.

Motivatie: Erfgoed loont

Binnen het erfgoedbeleid in Nederland groeit het besef dat erfgoed een toegevoegde waarde voor de samenleving en het welzijn van mensen heeft. Onderzoeken tonen aan dat erfgoed een belangrijke factor is in de leefbaarheid en kwaliteit van onze woonomgeving. Er zijn zelfs aanwijsbare positieve invloeden op de economische groei, het vestigingsklimaat en de mogelijkheden voor recreatie en toerisme⁴. Het draagt direct bij aan het ontwikkelen van een eigen identiteit en eigenheid, waardoor mensen een bepaalde plek aantrekkelijker vinden dan een andere. Erfgoed kan daarom ingezet worden bij de promotie en het 'vermarkten' van Voorschoten. Dit zijn effecten die op de langere termijn worden gerealiseerd en vragen om weloverwogen en structureel beleid.

Dat investeren in erfgoed loont blijkt onder meer uit de volgende onderzoeksresultaten:

- De omzet van de restauratiesector in Nederland bedraagt 500 miljoen euro.
- De werkgelegenheid in de restauratie-sector is berekend op ca. 4.500 manjaren per jaar.
- De multiplier op subsidies is 3,2; op fiscale aftrek en Restauratiefonds-hypothekeken gemiddeld 3,5 .
- Het gemiddelde terugverdieneffect is direct circa 100% (97% bij subsidies; 106% bij fiscale aftrek en Restauratiefonds-hypothekeken).
- Het gemiddeld terugverdieneffect op investeringen in de monumentenzorg volgens macro-economische doorrekening door het CPB bedraagt 150%.

⁴ Bronnen: NRF, 'Investeren in monumenten', 2010; Witteveen + Bos, Economische waardering cultuurhistorie, 2004 en diverse casestudies daarna waaronder economische waarde van buitenplaatsen in 2012: 'Economische betekenis van historische buitenplaatsen en landgoederen in de provincies Utrecht, Overijssel en Gelderland'. T. Bade & G. Smid, Eigen haard is goud waard. M. Linssen e.a., Een cultuurhistorisch argument. Essaybundel. Projectbureau Belvedere, Utrecht, 2009. Platform31, 'Cultureel Erfgoed op waarde geschat', 2013.

- De aanwezigheid van historische karakteristieken leidt tot maximaal 15% meer waarde van een woning, zodat de instandhouding bijdraagt aan een hogere waarde van de bestaande woningmarkt.¹
- Landelijk trekt Open Monumentendag jaarlijks bijna 1 miljoen bezoekers.
- De baten-kostenratio voor investeringen in historische buitenplaatsen ligt tussen 3 en 4, hetgeen wil zeggen dat de baten van historische buitenplaatsen de kosten verre overtreffen.
- Historische dorps- en stadcentra worden aantrekkelijk gevonden om te wonen, te winkelen en te recreëren.

Motivatie: Erfgoed leeft

Daarnaast is de belangstelling voor cultuurhistorie in de afgelopen jaren sterk gestegen. Onder invloed van het stijgende opleidingsniveau, de vergrijzende bevolking en de veranderende samenleving, waarin verre reizen en het samengaan van culturen steeds meer toeneemt, neemt de interesse in het lokale erfgoed ook steeds verder toe. De druk bezochte Open Monumentendagen zijn daar een aantoonbaar bewijs van. Door een gedegen basis voor erfgoedwaardering te creëren, worden de kansen voor het realiseren van de ambitie groter. Daarom wordt de basis gelegd voor de toekomst van Voorschoten, waarin wordt voortgeborduurd op historische kwaliteiten en weten de eigenaren van te voren waar het om gaat. De afweging tussen nut en effect moet daarbij steeds worden meegewogen in de beleidsontwikkeling en -uitvoering.

Erfgoed-vrijwilligers in Voorschoten in cijfers:

- Kasteel Duivenvoorde: 150 vrijwilligers
- Museum Voorschoten: 30 vrijwilligers
- Buitenplaats Berbice: 48 vrijwilligers
- Open Monumentendag: 155 vrijwilligers (incl. leerlingen als rondleider)
- Vereniging Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten: 45 vrijwilligers
- Vereniging van Vrijwilligers in de archeologie (AWN), afdeling Rijnstreek: 8 vrijwilligers

Open Monumentendag Voorschoten in cijfers:

2011: 3941 bezoekers

2012: 4538 bezoekers

Ca. 160 leerlingen (bezoek Duivenvoorde)

Motivatie: Erfgoed inspireert

De trend om cultureel erfgoed als inspiratiebron te benutten voor het ontwerpen van een gebouw of een gebied, is begonnen in de jaren 1980 en is rijksbeleid geworden met het vaststellen van de Nota Belvedere, met als motto behoud door ontwikkeling. Het Belvedere-beleid is gericht op een integrale aanpak waarbij cultuurhistorie in een vroegtijdig stadium als kans en inspiratiebron wordt meegenomen bij planontwikkeling. Bovendien wordt herbestemming gestimuleerd. vanuit de overtuiging dat het behoud van het erfgoed bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van

een gemeente. Het mes snijdt aan twee kanten: door het tweede leven voor een cultuurhistorisch waardevol gebouw blijft het gebouw behouden en draagt dit behoud van het erfgoed op zijn beurt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente. Zo kan het behoud van erfgoed en het ontwikkelen van een gebied succesvol hand in hand gaan. Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) heeft de wettelijke instrumentaria geleverd om nog meer te bevorderen dat cultuurhistorie op een verantwoorde wijze wordt betrokken bij ruimtelijke ontwikkeling.

Beschermen, in stand houden en ontwikkelen

Hoofddoel van het erfgoedbeleid is dat erfgoed dat behouden moet worden ook daadwerkelijk behouden wordt. Erfgoed is in zijn aard kwetsbaar en de instandhouding ervan vraagt een goed rentmeesterschap. Het vernietigen van erfgoed kan maar eenmaal en is onherroepelijk. Dat vraagt om een stuk bewustwording en het beschikbaar hebben van voldoende kennis om zorgvuldig afgewogen besluiten over de omgang met erfgoed te kunnen maken. Daarvoor is het noodzakelijk wel te weten wat de waarde en betekenis van het erfgoed is. Basis van modern erfgoedbeleid blijft de bescherming van het erfgoed, omdat daarmee de specifieke waarden en kwaliteiten waardevast worden. De wettelijke kaders die hierbij worden gehanteerd zijn de Monumentenwet 1988 en de Erfgoedverordening Voorschoten 2010. Voor de instandhouding van erfgoed is in bijlage 5 nader toegelicht welke vormen van financiële steun er zijn voor eigenaren van rijks- en gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden. Daarnaast zoekt de gemeente naar andere vormen van ondersteuning, zoals de vergoeding van een abonnement op de Monumentenwacht. Bovendien zal de subsidieregeling, die uit 1994 stamt, geëvalueerd worden met als doel om beter aan te sluiten op de huidige wensen van de monumenteneigenaren.

Stichting Monumentenwacht

Monumentenwacht Nederland (MW) is de koepelorganisatie van elf provinciale wachten, de Archeologische Monumentenwacht en de Groene Monumentenwacht. Monumentenwacht beoogt om op sobere en doelmatige wijze bij te dragen aan de instandhouding van het cultuurhistorische erfgoed door periodieke opnamen met rapportages en meerjaren onderhoudsadviezen met als eerste doel om onnodig verval te voorkomen. Het is een onafhankelijke en praktische organisatie waar eigenaren zelf abonnee van worden. Monumentenwacht is een eerstelijns contactorganisatie, gericht op eerstelijns preventieve zorg.

Zie: www.monumentenwacht.nl en www.monumentenwacht-zh.nl

Instandhouding van erfgoed is een gezamenlijke verantwoordelijkheid

De gemeente is vanwege wetgeving en beleid van het Rijk als eerste overheid verantwoordelijk voor de instandhouding van het cultuurhistorisch erfgoed. De gemeente moet wettelijke taken uitvoeren en toezicht houden op het algemeen belang dat met erfgoed is gediend. De gemeente kan daarbij enthousiasmeren, stimuleren en ondersteunen, maar uiteindelijk is de instandhouding van erfgoed en de wijze waarmee er wordt omgegaan een belang en verantwoordelijkheid van de gemeenschap zelf. Immers het zijn de inwoners zelf die generaties lang het erfgoed hebben opgebouwd; en niet in de laatste plaats de eigenaren. Veel eigenaren voelen

die verantwoordelijkheid en werken bijna dagelijks aan de instandhouding van het eigen erfgoed; in woord en in daad. Het gaat daarbij niet alleen om eigenaren, maar ook om de vele vrijwilligers. Vrijwilligers op bijvoorbeeld Duivenvoorde en Berbice plegen onderhoud door het schilderen van kozijnen, maar ook het snoeien van bomen en het harken van bladeren. Ze vertellen het Verhaal van Voorschoten tijdens rondleidingen aan schooljeugd en volwassenen over de gebouwen, parken en landgoederen. Daarbij is Open Monumentendag jaarlijks het hoogtepunt, waarbij vele eigenaren belangeloos het erfgoed toegankelijk maken en jong en oud daarvan laten genieten. Dit laat zien dat bij instandhouding en de omgang met erfgoed samenwerking met partners een belangrijke rol speelt.

Kennis en kunde als basis voor ontwikkeling en instandhouding

Onderdeel van het beschermen en het in stand houden is het adviseren van eigenaren op het gebied van monumenten en archeologie bij verbouwingsaanvragen. Uit onderzoek van het Nationaal Restauratiefonds uit december 2009 onder gemeenten blijkt dat eigenaren van monumenten een forse informatiebehoefte hebben. De gemeente speelt hierin een belangrijke rol en dient voldoende kennis in huis te hebben; zij vervult de rol van kennismakelaar. Het gaat daarbij in eerste instantie om inhoudelijk bouwtechnische en cultuurhistorische, maar ook bouwhistorische, archeologische en financiële kennis. Zo nodig kan naar specifiek instanties worden doorverwezen, zoals de Monumentenwacht of het Nationaal Restauratiefonds. Daarnaast heeft gebouwd erfgoed alleen een toekomst als het een passende functie heeft. Daarom is ook kennis en kunde over waar kansen en mogelijkheden liggen over een passend gebruik, dan wel hergebruik, een vereiste. Die kennis en expertise moet op een klantvriendelijke wijze de burger efficiënt en vakkundig ondersteunen.

Praktische omgang met beschermde monumenten en erfgoedwaarden

De gemeente wil proactief omgaan met de wensen van eigenaren en ten aanzien van de instandhouding van gemeentelijke monumenten. Daarbij wordt artikel 2 van de Erfgoedverordening Voorschoten 2010 toegepast. Daarin staat dat er rekening gehouden dient te worden met het gebruik van het monument. Eigenaar én monument staan centraal. Om duidelijkheid te verschaffen over welke uitgangspunten worden gehanteerd bij het beoordelen van restauratieplannen, zijn door de Federatie Welstand de 10 uitgangspunten voor restauratie opgesteld, die landelijk worden toegepast (zie bijlage 6) en die als leidraad worden gebruikt bij de vergunningverlening. Ook in Voorschoten worden deze richtlijnen gehanteerd.

Zie: <http://oud.ruimtelijkekwaliteit.nl/redactie/files/10VUitgangspuntenMonumentenLRZB.pdf>

Het Voorschotens erfgoedbeleid samengevat

1. Het behoud van het erfgoed als onlosmakelijk deel in het ruimtelijk beleid integreren;
2. Erfgoed als inspiratiebron, katalysator en toetssteen vooraan in het proces betrekken bij ruimtelijke beleid en andere relevante beleidsdoelen;
3. Bij gebouwd erfgoed inzetten op functieverandering en herbestemming met behoud van de belangrijkste karakteristieken, waar ontwikkelingen daar om vragen;
4. De hoogste prioriteit geven aan de instandhouding van erfgoed dat vanwege de intrinsieke en ruimtelijk kwaliteiten van essentieel belang is voor de identiteit en karakteristiek van Voorschoten;

5. Het beleid praktisch en makkelijk hanteerbaar te maken met een minimum van regels en zo veel mogelijk binnen bestaande wet- en regelgeving;
6. Bij de uitvoering van het beleid het belang van het erfgoed, en de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar voor zijn monument centraal stellen;
8. Bij (dreigende) leegstand wordt gestimuleerd om eerst herbestemming te onderzoeken, voordat sloop wordt overwogen;
9. Waar instandhouding van erfgoed niet mogelijk is of om zwaarwegende redenen niet wenselijk is, laten we het niet ongekend verloren gaan, maar wordt het goed gedocumenteerd;
10. Een platform bieden voor het vergroten, verzamelen en overdragen van kennis van materieel en immaterieel erfgoed;
11. Samenwerking zoeken met andere partners, vrijwilligers en beleidsvelden;
12. Kennis over erfgoed en de bewoningsgeschiedenis uitdragen naar de inwoners.

Hoofdstuk 3 Cultuurhistorische identiteit en waardebeoordeling

Cultureel erfgoed is het geheel van materiële en immateriële sporen, die mensen hebben nagelaten, zoals gebouwen, landschappen, archeologische vondsten en de daaraan verbonden verhalen en gewoonten, die van generatie op generatie worden overgedragen. Voor de omgang met het erfgoed is het van belang om de afleesbare sporen uit het verleden te inventariseren, analyseren, zodat ze ook gewaardeerd kunnen worden. De methodiek hiervoor vindt zijn basis in de Monumentenwet 1988. De gemeentelijke Erfverordening en in beleid vastgestelde criteria. Deze kaders vormen de basis voor de uitvoering van het erfgoedbeleid.

Het verhaal van Voorschoten

Om te komen tot de formulering van de culturele identiteit van een gemeente dient eerst de historische ontwikkeling beschreven te worden (zie bijlage 2). Deze beschrijving biedt een handvat om de eigen identiteit en het specifieke karakter van Voorschoten te benoemen, het zogenaamde 'Verhaal van Voorschoten'. Er is daarbij in samenspraak met het LEP gekozen voor vijf cultuurhistorische hoofdthema's⁵:

1. Infrastructuur van zowel land- als waterwegen;
2. Ensembles, groepen van gebouwen die een samenhang vertonen met de plek waar ze zijn gebouwd of de functie die ze vertegenwoordigen;
3. Buitenplaatsen en parken;
4. Agrarisch erfgoed en het landelijke karakter;
5. Overige cultuurhistorische waarden: alle objecten, structuren en gebieden die een bepaalde periode in de geschiedenis van Voorschoten markeren, maar niet direct een relatie hebben met het thema 1 tot en met 4.

Kernkwaliteiten

Het Verhaal van Voorschoten en de vijf cultuurhistorische hoofdthema's kunnen worden samengevat in een aantal kernkwaliteiten. Zij vormen het uitgangspunt van het erfgoedbeleid en vormen tevens de basis voor ontwikkelingen binnen de gemeente. Het beleid is gericht op het in stand houden en waar mogelijk versterken van deze kernkwaliteiten.

KERNKWALITEITEN

- Historische structuur van noord-zuid lopende landwegen en een enkele oost-west verbinding, gecombineerd met een fijnmazig stelsel aan waterwegen tussen de Vliet en de weteringen in het westen van de gemeente;
- Karakteristiek geometrisch ingericht polderlandschap met sloten, weteringen en agrarische kleine elementen als bruggen, hekken en schuurtjes;
- Karakteristieke boerderij-enclaves zowel binnen als buiten het historisch centrum met hun kenmerkende erfinrichting en erfbeplanting;

⁵ Hoewel archeologie ook een van de leidende thema's is, wordt dit thema in de kadernota buiten beschouwing gelaten, omdat dit in de archeologienota al nader aan de orde komt.

KERNKWALITEITEN

- Een lommerrijk buitenplaatsenlandschap:
  - - Binnen de bebouwde kom: lommerrijke, parkachtige groengebieden met landhuizen in verbijzonderde architectuur en bijgebouwen die ondersteunend aan het ensemble zijn;
  - - Buiten de bebouwde kom: afwisseling van weilanden en groene bosjes, solitair geplaatste bomen en hakhoutbossen rondom een lommerrijk, parkachtig groengebied met een architectonisch verbijzonderd landhuis met bijgebouwen.
- Groene buffers in de vorm van weilanden, parken en plantsoenen;
- Rijke, eigentijdse architectuur langs de historische hoofdwegen;
- Kleinschalige bebouwing van maximaal twee lagen (met een kap) langs de historische hoofdwegen en in het historisch centrum;
- Uitbreidingswijken met een eigen herkenbare karakteristiek en tijdsbeeld buiten het historisch centrum.

Waardering van erfgoed

Om de cultuurhistorische waarde een pand, object of terrein te bepalen zijn door het Rijk criteria opgesteld, op basis waarvan een waardering kan worden opgesteld (zie bijlage 3). Op deze wijze kan vastgesteld worden of een pand, object of terrein cultuurhistorisch gezien waardevol is. Of een dergelijke zaak ook daadwerkelijk als monument beschermd dient te worden, hangt af van beleidskeuzes die op lokaal niveau worden gemaakt. In het beleid kunnen specifieke accenten gelegd worden, die recht doen aan het eigen karakter van het gemeentelijke erfgoed om zo te komen tot een selectie van cultuurhistorisch waardevolle zaken die als gemeentelijk monument beschermd dienen te worden op basis van de Erfgoedverordening en waarden die via het bestemmingsplan gewaarborgd worden.

Voorschoten kiest er bij de selectie van gemeentelijke monumenten voor om zich te richten op de topstukken, die behoren tot het Verhaal van Voorschoten en die de kernkwaliteiten ondersteunen. Het moet voor iedereen die de criteria en de geschiedenis kent, begrijpelijk zijn waarom een pand, object of terrein beschermd wordt. Daarnaast is een beschermend regime via de borging van cultuurhistorische waarden in het bestemmingsplan voorzien, waarbij de accenten vooral liggen op ruimtelijk belangwekkende zaken en opnieuw de kernkwaliteiten.

Bovendien zal aandacht besteed worden om het immateriële erfgoed, waarbij bijvoorbeeld de Paardenmarkt, een volwaardige plek krijgt in het erfgoedbeleid. Op deze wijze zal de identiteit van Voorschoten, zoals vastgelegd in het gebouwde, landschappelijke en immateriële erfgoed, in stand gehouden worden voor de toekomstige generaties.

Hoofdstuk 4 Actiepunten

De visie voor het erfgoed is voor de periode 2013-2017 uitgewerkt in een aantal actiepunten. Deze zijn gericht op:

- Behouden, versterken, ontwikkelen en benutten van cultureel erfgoed;
- Kennis ontwikkelen, vergroten en delen, en draagvlak behouden en vergroten; bewustwording;
- Stimuleren van samenwerken en vrijwilligerswerk; het benutten van kennis en kunde van burgers en andere partners.

Actiepunt 1 Goed onderhoud stimuleren

Regelmatig onderhoud aan monumenten is van groot belang voor instandhouding van monumenten. Het voorkomt kostbare restauratie en verlies aan cultuurhistorische waarden. Daarbij draagt slecht onderhoud bij aan de teloorgang van de ruimtelijke kwaliteit in een gebied. Goed onderhoud stimuleren is daarom een speerpunt in het beleid.

Artikel 11 in de monumentenwet en artikel 10 van de Erfgoedverordening gaan over de instandhouding van monumenten en verbieden het opzettelijk beschadigen of vernielen van een monument zonder de benodigde vergunningen. Het opzettelijk nalaten van onderhoudswerkzaamheden of het opzettelijk niet wind- en waterdicht houden van een monument met als doel het monument op termijn teloor te laten gaan, wordt gezien als een vernieling van een monument. Wanneer hiervan sprake is zullen alle middelen worden ingezet om eigenaren te stimuleren achterstallig onderhoud weg te werken. Cultureel erfgoed zal als vast onderdeel van het gemeentelijk handhavingsprogramma worden opgenomen en medewerkers van de afdeling Toezicht & Handhaving worden zo nodig opleidingsmogelijkheden geboden. Daarnaast zullen alle middelen, binnen de beschikbare capaciteit, worden ingezet om invulling te geven aan het stimuleren van onderhoud, zoals het informeren van eigenaren over financiële tegemoetkomingen.

Actiepunt 2 Herbestemming en herontwikkeling

De gemeente stelt zich positief en proactief op ten aanzien van herbestemmingen en functiewijzigingen wanneer dit bijdraagt aan de instandhouding van waardevol erfgoed en een bijdrage levert aan de ruimtelijke kwaliteit. Door leegstand neemt de bouwkundige kwaliteit van elk gebouw af. Dat betekent een verlies aan kapitaal. Bij monumenten betekent het bovendien meestal een verlies aan cultuurhistorische waarde. Herbestemming is mede daarom economisch gezien, maar ook vanuit het oogpunt van duurzaamheid, een goede optie om erfgoed in stand te houden. Voor een geslaagde herbestemming is het noodzakelijk om in een vroegtijdig stadium na te denken over de ontwikkelmogelijkheden en het behoud van de cultuurhistorische waarden en de ruimtelijke kwaliteit. Het onderzoeken van de mogelijkheden tot benutting van cultuurhistorisch waardevolle bouwwerken heeft een meerwaarde voor het behoud van de identiteit van Voorschoten. Daarom is het belangrijk eigenaren te informeren, te ondersteunen, te stimuleren en waar mogelijk ook te faciliteren bij het zoeken naar mogelijkheden voor herbestemming om zo onnodige sloop van het erfgoed te voorkomen. De gemeente vervult hierbij een voorbeeldfunctie. De rijkssubsidiereregeling voor het wind- en waterdicht houden van monumenten waarvoor herbestemmingsplannen worden ontwikkeld is hierbij een welkome aanvulling.

Zie: www.herbestemming.nu

Actiepunt 3 Herziening gemeentelijke monumentenlijst: de basis op orde

In het beleid van de gemeente geeft zij invulling aan de wijze waarop zij cultuurhistorisch waardevol erfgoed wil veiligstellen voor de toekomst. De algemene en specifieke criteria, die betrekking hebben op de cultuurhistorische, architectonische en stedenbouwkundige - of ensemblewaarde, vormen het toetsingskader of een zaak op lokaal niveau van algemeen belang is. Bij het vaststellen van het algemeen belang wordt de nadruk gelegd op de specifieke kwaliteiten die Voorschoten haar eigen, unieke en verbindende kwaliteit geven. Daarbij spelen de topstukken een vooraanstaande rol. Aan de hand van een nieuw toetsingskader wordt al het erfgoed, ook de bestaande monumenten, opnieuw geïventariseerd en gewaardeerd, waarna selectie kan plaatsvinden voor bescherming. Ook worden de bestaande lijsten bijgewerkt en monumenten die bestaan uit meerdere onderdelen in één complexbescherming ondergebracht, naar voorbeeld van het Rijk. In de redengevende omschrijving (de verantwoording voor de aanwijzing) wordt aangegeven welke aspecten van het gebouw aan zowel het in- als exterieur van belang zijn. Daar waar vooral de ruimtelijke kwaliteiten een rol spelen vindt bescherming van het erfgoed via het bestemmingsplan plaats. Ook het immateriële erfgoed zal geïventariseerd worden en een nog nader te bepalen plek krijgen in het beschermingsbeleid. In de achterliggende periode is samen met het LEP het waardevolle erfgoed in kaart gebracht. Aansluitend wordt met behulp van deze inventarisatie het aanwijzingsbeleid uitgevoerd. De WCE heeft als onafhankelijke commissie met deskundigen op het gebied van erfgoed, hierin een adviserende rol.

Actiepunt 4 Erfgoed in de ruimtelijke ordening

Het opstellen van de Structuurvisie Cultuurhistorie met de bijbehorende waardenkaart is een volgende stap op weg naar een volwaardig beleid ten aanzien van het verankeren van cultuurhistorie in ruimtelijke ordening. In de Structuurvisie Cultuurhistorie worden de aanwezige waarden, gerelateerd aan de cultuurhistorische thema's en de kernkwaliteiten van Voorschoten, op hoofdlijnen benoemd. Voor alle objecten en structuren wordt een onderbouwing opgesteld, zodat duidelijk wordt om welke waarden het gaat en welke zaken cultuurhistorisch het meest waardevol zijn. Aansluitend op de Structuurvisie Cultuurhistorie wordt duidelijk op welke wijze het erfgoed een plaats gaat krijgen in andere instrumentaria van de ruimtelijke ordening. In een startnotitie worden de beleidskaders geformuleerd hoe dat gebeurt. Deze kaders worden nader uitgewerkt in een paraplubestemmingsplan voor het aspect cultuurhistorie. De cultuurhistorische waardenkaart wordt samen met de omgangsregels voor erfgoed geïmplementeerd in bestemmingsplannen. Met het opstellen van een Structuurvisie Cultuurhistorie en het borgen van cultureel erfgoed in bestemmingsplannen wordt vooraf duidelijkheid aan initiatiefnemers gegeven over de aanwezigheid van cultuurhistorische waarden en een heldere, eenduidige beoordelingsstructuur voor de omgang met die waarden geboden. Dit is sinds 1 januari 2012 een wettelijke verplichting binnen de Wro, die vastgelegd is in het Besluit ruimtelijke ordening (Bro).

Actiepunt 5 Communicatie

Draagvlak voor behoud en ontwikkeling van het Voorschotense erfgoed begint bij communicatie. Het betrekken van inwoners bij de implementatie van het monumentenbeleid staat dan ook centraal in de communicatie over erfgoed.

De huidige beschikbare financiële middelen en de capaciteit stellen echter grenzen aan de mogelijkheden voor communicatie. Omdat het essentieel is dat communicatie met (toekomstige) eigenaren en belangverenigingen goed verloopt, ligt de nadruk op deze groep. Zij zijn niet alleen onontbeerlijk voor de instandhouding van het erfgoed, maar inwoners die trots zijn op hun bezit, kunnen dit ook uitdragen en delen met anderen. Zij spelen een belangrijke rol bij het informeren en enthousiasmeren van het algemene publiek. Reden genoeg om eigenaren in de communicatie actief te benaderen.

Het algemeen publiek bestaat uit de inwoners van Voorschoten en de regio. Dat zijn de mensen, die hier wonen, werken, maar ook komen recreëren, zoals dagjesmensen en vakantiegangers. Communicatie met het algemene publiek is erop gericht om te informeren over het erfgoed dat zich in Voorschoten bevindt en wat de geschiedenis en de betekenis ervan is. Bij het informeren van algemeen publiek wordt voor een passievere benadering gekozen. Daarbij wordt zo veel mogelijk aangehaakt bij bestaande initiatieven.

Om het publiek te informeren worden, mits daarvoor voldoende middelen zijn, de volgende acties ondernomen:

- Website: actuele en overzichtelijke informatie, gericht op kennis overdracht en informatie over activiteiten rond het erfgoed.
- Aanhaken bij bestaande activiteiten, initiatieven en communicatiemiddelen; facebook, VVV.
- Voor het informeren van burgers en bezoekers wordt meegelift met een herdruk van de brochure 'Welkom in Voorschoten', die voor 2014 staat gepland.
- Voorschoten heeft met de gemeenten Leidschendam-Voorburg en Wassenaar het Pact van Duivenvoorde gesloten. Voortvloeiend uit het Pact wordt het gemeenschappelijk gebied in de markt gezet als recreatie- en natuurgebied onder de naam Duin Horst & Weide. In dit kader vinden diverse (communicatie)activiteiten plaats, zoals het lanceren van een nieuwe website in 2013.
- Open Monumentendag (OMD). Elk jaar stellen vele eigenaren belangeloos hun monument open. De Vereniging Oud, Groen en Leefbaar Voorschoten (OGL) verzorgt de organisatie en zoekt daarbij meestal aansluiting bij het thema van het landelijk comité van de Open Monumentendag. Er worden Nederlands- en Engelstalige flyers gemaakt van de opengestelde monumenten. Soms wordt een publicatie samengesteld. De jeugd wordt actief bij OMD betrokken. Nadat zij een introductieles hebben gekregen, verzorgen leerlingen van diverse basisscholen rondleidingen bij diverse monumenten, zoals Kasteel Duivenvoorde, Klooster Bijdorp en het Ambachts- en Baljuwhuis. Dit blijft de gemeente faciliteren.
- Museum Voorschoten en lokale erfgoedvereniging (OGL). Deze instellingen werken met vrijwilligers en hebben veel kennis en ervaring bij het organiseren van tentoonstellingen en het houden van lezingen. Voor hun collectie verzamelt het museum materiaal over de geschiedenis van Voorschoten en vervult zo een rol als het gaat om kennis vergaren en uitdragen. Het museum is ook sterk gericht op de jeugd. Wanneer dit leidt tot aandacht voor het culturele erfgoed van Voorschoten, worden dit soort instellingen waar mogelijk ondersteund.

Museum Voorschoten

De tentoonstelling over buitenplaatsen en molens in 2012 trok 870 bezoekers; dit was voor het museum een absoluut record.

Hogere ambitie

Als er capaciteit resteert, kunnen er meer activiteiten plaatsvinden. Deze middelen zijn gericht op een blijvender en duurzamer effect van de communicatie-inzet.

Organiseren van evenementen

Het laten beleven van erfgoed is een van de beste middelen om het algemene publiek te betrekken bij erfgoed. Het organiseren van een monumentenroute of een route op Open Monumentendag over een op te stellen Canon van Voorschoten, zijn voorbeelden van evenementen die erfgoed dichterbij het algemeen publiek brengen. Uitgangspunt is dat de gemeente dergelijke projecten indien mogelijk faciliteert, en niet initieert. Een eventueel op te richten netwerk, dan wel het LEP, kan wel een rol spelen bij het initiëren en verwezenlijken van dergelijke initiatieven

Artikelenreeks in huis-aan-huisblad

Om het algemeen publiek te informeren kan een artikelenreeks opgestart worden in een huis-aan-huisblad. Elke twee weken kan een ander monument voor het voetlicht gebracht worden. Adverteren in kranten is echter duur en behoort met het huidige budget niet tot de mogelijkheden. Wel kan geprobeerd worden free publicity te genereren, bijvoorbeeld door lokale kranten een rubriek aan te bieden over het Voorschotense erfgoed, of een serie over specifieke monumenten. Dit vergt wel de nodige capaciteit, dan wel de inzet van vrijwilligers.

Recreatie en toerisme en dorpsmarketing

Om te voorzien in de toenemende recreatie en toerisme en de belangstelling die er is voor de historische leefomgeving, zijn er diverse mogelijkheden deze aandacht te benutten en te vergroten. Dit kan alleen met extra inzet aan capaciteit en middelen. Gedacht kan worden aan het aanbieden van informatie via publicaties en folders, dan wel door het plaatsen van informatieborden op, dan wel in de directe omgeving van de objecten of het gebied. Daarnaast zijn er diverse multimediale mogelijkheden (app's, knooppuntennetwerken). Om de kosten beperkt te houden, is het zaak de kansen die zich voordoen te benutten en aansluiting te zoeken bij initiatieven van partners, zoals het Landschapsonwikkelingsplan van het Pact van Duivenvoorde en de Erfgoedlijnen van de Provincie. Door samenwerking met derden zijn kansen te benutten om met subsidie producten te ontwikkelen. In alle geval zal een eigen gemeentelijk bijdrage nodig zijn. Zo kon in het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats 2012 de app 'Naar toen' ontwikkeld worden met subsidiestromen van onder meer de gemeente, Haaglanden, Holland-Rijnland. Resultaat is dat het unieke eigen verhaal van Voorschoten wordt verteld en de recreatief-toeristische mogelijkheden ten volle worden benut.

De koppeling tussen cultureel erfgoed en citymarketing is een beproefd, succesvol middel voor het vermarkten van een gemeente; het is een aantoonbare toegevoegde waarde, die ook tijdens laagconjunctuur zijn kracht behoudt.⁶

Educatie

Om de jeugd te informeren over de geschiedenis en het belang en betekenis van hun historische woon- en leefomgeving, zijn in het verleden educatieve projecten ontwikkeld, die aansluiten bij de bestaande kerndoelen in het primair onderwijs. Een voorbeeld hiervan is het lespakket dat als onderdeel van het Boerenerfgoedproject is ontwikkeld door de partners in Pact van Duivenvoorde voor de scholen in het primair onderwijs van Voorschoten, Wassenaar en Leidschendam-Voorburg. In het kader van het Jaar van de Historische Buitenplaats 2012 is in het Museum Voorschoten in samenwerking met de Vereniging OGL de tentoonstelling 'historische buitenplaatsen en molens van Voorschoten' georganiseerd. Dankzij de actieve fondsenwerving (Holland Rijnland) kon een museumles worden ontwikkeld, waaraan 160 leerlingen deelnamen. Bovendien was er een specifieke kinderroute. De gemeente had hierbij een faciliterende en stimulerende rol. Gedacht kan worden aan de ontwikkeling van een Canon van de geschiedenis van Voorschoten.

⁶ Platform 31, Cultureel Erfgoed op waarde geschat, 2013.

Actiepunt 6 Stimuleren van samenwerken en vrijwilligerswerk; het benutten van kennis, kunde van burgers en andere partners

Lokaal Erfgoed Platform (LEP)

Het LEP heeft de afgelopen drie jaar haar bestaansrecht bewezen. Hierin hebben bij het erfgoed van Voorschoten betrokken burgers, vertegenwoordigers van historische verenigingen en leden van het stichtingsbestuur van buitenplaatsen, zitting. Dit platform heeft op actieve wijze informatie aangedragen en sturing gegeven aan het benoemen van de cultuurhistorische thema's. Het op deze wijze benutten van lokale kennis verdient een continuering. In de komende beleidsperiode wordt onderzocht op welke wijze de samenwerking met het LEP kan worden voortgezet. Zij hebben lokale kennis en betrokkenheid, die zij uitdragen binnen hun achterban en daarbuiten. Bovendien hebben zij ook een signalerende functie als het gaat om het voor het voetlicht brengen van cultuurhistorisch waardevolle zaken.

Commissie voor Welstand en Cultureel Erfgoed (WCE)

Art 15 van de Monumentenwet 1988 bepaalt dat gemeente om haar taken uit te voeren verplicht is te beschikken over een monumentencommissie. Samen met Wassenaar heeft Voorschoten sinds 2004 de beschikking over een geïntegreerde Commissie voor welstand en monumenten (WCE), waarbij de samenstelling gericht is op het leveren van maatwerk door onafhankelijke deskundigen. Dat betekent dat behalve architectleden verschillende vakdisciplines op het gebied van cultureel erfgoed vertegenwoordigd zijn, die afhankelijk van de aard en omvang van het plan om advies worden gevraagd. Het gaat hierbij om een architectuurhistoricus, een restauratiearchitect en een tuin- en cultuurhistoricus. Daarnaast vervult in Voorschoten het burgerlid een rol bij de advisering. Het College is verplicht advies te vragen bij de toepassing Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) als het gaat om monumenten. Het beleid is er op gericht de WCE in een vroegtijdig stadium te betrekken bij de meer complexe plannen, zodat vooraf in goed overleg met de aanvrager advies gegeven kan worden over de cultuurhistorische aspecten van een bouwaanvraag. Op deze wijze kan beter rekening gehouden worden de aanwezige cultuurhistorische waarden.⁷

Regionale samenwerking: Pact van Duivenvoorde

In het coalitieakkoord 2010-2014 is besloten de samenwerking met het Pact van Duivenvoorde voort te zetten. Door bundeling van kennis en middelen worden op een efficiënte en effectieve wijze de mogelijkheden vergroot om projecten te realiseren, die gericht zijn op het behoud en de versterking van de unieke cultuurhistorische en landschappelijke kwaliteiten van het landelijke gebied. Met de vaststelling van het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) door de drie gemeenten in 2012 is een nieuwe stap gezet om te komen tot de realisering van diverse nieuwe projecten.

Ontwikkeling van publicaties

Binnen de Vereniging OGL, het Museum Voorschoten, en de Archeologische Werkgemeenschap, maar ook onder de vrijwilligers van Kasteel Duivenvoorde en Berbice, is veel belangstelling van het doen van historisch onderzoek. Met enige regelmaat verschijnen er publicaties, die echter niet altijd het Voorschotense publiek

---

⁷ Conform de Modelverordening van de VNG stelt art. 1 lid d van de Erfgoedverordening 2010 Gemeente Voorschoten: 'De Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed: de op basis van art.15 Monumentenwet 1988 ingestelde commissie met als taak het college op verzoek of uit eigen beweging te adviseren over de toepassing van de Monumentenwet 1988, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, deze verordening en het erfgoedbeleid'.

bereiken. Om het belang en de cultuurhistorische betekenis van Voorschoten beter voor het voetlicht te brengen, kan een publiekversie van het Verhaal van Voorschoten worden ontwikkeld, maar ook een breder overzichtswerk over de geschiedenis van Voorschoten. Dat vraagt echter de nodige voorbereidingstijd, capaciteit en financiële middelen om degelijke producten te ondersteunen.

Actiepunt 7 Ondersteunen eigenaren

Communicatie

Communicatie met eigenaren is primair gericht op kennisoverdracht over het zorgvuldig omgaan met en in stand houden en ontwikkelen van erfgoed. Eigenaren en belanghebbenden moeten weten wat het beleid inhoudt, wat voor monument ze bezitten en waar ze rekening mee moeten houden. Ook moeten zij op de hoogte zijn wat het voor hen betekent om in een monument te wonen of te werken en hoe het het beste in stand kan worden gehouden. Zij moeten weten dat zij bij de gemeente terecht kunnen met vragen over cultuurhistorie, over het doen van onderzoek in het gemeentelijk (bouw)archief, voor advies en vooroverleg bij planvorming en ontwikkeling, en advies over financieringsmogelijkheden, restauratie en herbestemmingsmogelijkheden. Daarnaast dient er bij de communicatie aandacht uit te gaan naar de maatschappelijke betekenis van hun bezit.

Door het actief informeren, communiceren en adviseren, onder meer via internet en het Klantcontactcentrum, worden eigenaren beter in staat gesteld om zorgvuldig met het erfgoed om te gaan. Het Klantcontactcentrum vervult een belangrijke rol bij het eerste contact, dat burgers en instellingen hebben met de gemeente. Om dit zo optimaal mogelijk te laten functioneren dienen de betrokken gemeentelijke medewerkers goed opgeleid te zijn en zo nodig bijscholing te krijgen. Het gaat daarbij niet alleen om het eerste klantcontact, maar ook om het vergunningentraject en het houden van toezicht, c.q. handhaving.

Communicatiemiddelen

Om eigenaren te informeren en te faciliteren worden de volgende communicatiemiddelen ingezet:

- Website-informatie actualiseren:
- Actuele en overzichtelijke informatie over onder andere regelgeving, monumentenzorg en mogelijkheden voor financiële ondersteuning.
- Een overzichtslijst met alle monumenten, met beschrijving en foto's. Hierbij aansluiting zoeken bij www.monumenten.nl
- Voor eigenaren wordt een geactualiseerde folder uitgegeven (Een Moment voor uw monument) met nuttige informatie om (nieuwe) eigenaren van monumenten op weg te helpen. Deze folder gaat onder andere in op financieringsmogelijkheden en regelgeving rondom instandhouding, restauratie en verbouw.

Bij meer financiële middelen kan gedacht worden aan:

Expertiseavond

De gemeente kan in samenwerking met belangverenigingen, het LEP en de WCE een keer per jaar een expertise-avond organiseren voor alle eigenaren van een monument of pand/object met cultuurhistorische waarde. Tijdens zo'n avond kunnen sprekers worden uitgenodigd rondom een bepaald thema binnen de monumentenzorg, zoals financieringsmogelijkheden, onderhoud of voorbeeldprojecten.

Opzetten van een kennisnetwerk

Voor eigenaren van monumenten is het van belang dat zij op de hoogte zijn en blijven van de ontwikkelingen op het gebied van cultureel erfgoed. Regelgeving, onderhoud, ontwikkelingsmogelijkheden van erfgoed: het zijn allemaal onderwerpen waar een eigenaar niet per se iets van afweet. Door een kennisnetwerk op te starten kunnen ontmoetingen, lezingen en nieuwsbrieven georganiseerd worden, en kennis uitgewisseld. De gemeente kan via deze kring ook contact onderhouden met eigenaren. Het netwerk kan ook ingezet worden bij het enthousiasmeren en opzetten van activiteiten voor algemeen publiek. Het opstellen van een netwerk kan gebeuren in samenwerking met belangenverenigingen en het LEP.

Financiële ondersteuning

Het in stand houden van ieder gebouw kost geld, maar de instandhouding van monumenten vraagt soms een extra investering. In de huidige situatie komt de gemeente de eigenaren van gemeentelijke monumenten in meerdere opzichten financieel tegemoet.

1. Monumenteneigenaren zijn vrijgesteld van leges voor het onderdeel wijzigen van een monument bij een omgevingsvergunning. Deze regeling blijft voor zowel rijks- als gemeentelijke monumenten van kracht.
2. Sinds 1994 heeft de gemeente een subsidieverordening die eigenaren van gemeentelijke monumenten de mogelijkheid biedt subsidie te krijgen voor instandhouding. Door de geringe bekendheid en de beperkte omvang van het budget (€ 6100,00) wordt er relatief weinig van gebruik gemaakt. In het kader van het nieuwe beleid zal de druk op deze regeling waarschijnlijk toenemen. De verordening en de mogelijkheden voor financiële tegemoetkoming van eigenaren wordt geëvalueerd, waarbij de eigenaren geraadpleegd worden over de beste inzet van middelen. Het is daarbij een optie om een abonnement op de Monumentenwacht aan te bieden. Door regelmatige inspectie van specialiseerde vakmensen kan achterstallig onderhoud en daarmee verlies aan cultuurwaarden en aan kapitaal worden voorkomen. In bijlage 5 is een overzicht opgenomen van alle vormen van financiële steun die er zijn voor eigenaren van rijks- en gemeentelijke monumenten, dan wel beeldbepalende panden.

Actiepunt 8 Archeologie

Archeologiebeleid

De in 2009 vastgestelde nota archeologie 'Het bodemarchief ontrafeld' wordt conform de uitgangspunten uit de nota na 4 jaar – in 2013 – geëvalueerd en herzien. Daarbij wordt de nota aangepast aan de huidige inzichten in het coalitieakkoord 2010-2014. Het beleid zal op een aantal punten worden bijgesteld. Het gaat daarbij om een vereenvoudiging van de bestaande regelgeving en een vermindering van de regeldruk. De evaluatie en de aanbevelingen zijn verwerkt in een nieuwe archeologienota, welke naar verwachting begin 2014 aan de raad gezonden zal worden.

Actiepunt 9. Evaluatie

Kadernota

De kadernota wordt voor een periode van vier jaar vastgesteld. De nota wordt na twee jaar geëvalueerd. Dit biedt de mogelijkheid, wanneer sprake is van nieuwe wet- en regelgeving, de nota bij te sturen.

Hoofdstuk 5 Uitvoeringsagenda

Binnen de werkorganisatie is 0.4 fte menskracht voor de beleidsadviseurs Cultureel Erfgoed beschikbaar en een structureel budget van € 1240 aanwezig.⁸

wat	wanneer	hoe	middelen	partners ⁹
Uitvoering wettelijke taken monumentenwet 1988	doorlopend	regulier	regulier	Rijk Provincie
Herziening gemeentelijke monumentenlijst	2013-2014	Met extra ondersteuning	Eenmalig € 1000	LEP
Uitvoering subsidieregelingen, waaronder subsidieverordening gemeentelijke monumenten	doorlopend	regulier	Structureel € 6100	Rijk provincie
Opstellen Structuurvisie cultuurhistorie: 2013-2023	2013-2014	Regulier en met externe ondersteuning	Eenmalig € 2000	LEP
Startnotitie voor paraplu-bestemmingsplan cultuurhistorie	2013	regulier	regulier	
Stimuleren, adviseren herbestemming	doorlopend	regulier	regulier	Rijk provincie
Cultuurhistorie opnemen in jaarprogramma handhaving 2014 e.v	2014-2017	regulier	regulier	Intern/andere afdelingen
Herbestemming, herontwikkeling van cultuurhistorisch waardevolle panden	doorlopend	regulier	regulier	Rijk
Herziening archeologienota	2013-2014	regulier	regulier	
Paraplubestemmingsplan	2014-2015	regulier	regulier	
Participeren Uitvoering Pact van Duivenvoorde/LOP	doorlopend	regulier	regulier	Gemeenten Leidschendam-Voorburg, Wassenaar Provincie
Participeren provinciaal beleid Erfgoedlijnen	2013-2017	regulier	regulier	Provincie, regiogemeenten, Pact van Duivenvoorde
Input leveren aan andere beleidsvelden, zoals bij structuur- en gebiedsvisies,	doorlopend	regulier	regulier	Intern

⁸ De uitvoeringsagenda voor archeologie is de Archeologienota 2013-2017 opgenomen.

⁹ Eigenaren en commissie Welstand en Cultureel Erfgoed zijn niet apart benoemd, omdat ze direct of indirect bijna bij alle initiatieven zijn betrokken.

bestemmingsplannen				
Informatie ontsluiten via website	doorlopend	regulier	regulier	
Input Open Monumentendag	2013-2017	regulier	€ 2100	Vereniging Oud Groen en Leefbaar Voorschoten/ comite OMD
Communicatieplan uitwerken	2013-2017			
Evaluatie subsidie- en erfgoedverordening	2014	Eenmalig met externe ondersteuning	€ 1000	NRF
Website bijhouden; continue; contact eigenaren	doorlopend	regulier		
Digitaal ontsluiten monumentenregister via monumenten.nl	2015	regulier		
Onafhankelijk en deskundige advies bij onderhoud en restauratie	doorlopend	regulier	regulier	RCE
LEP: evaluatie/nieuwe rol platform, voeren secretariaat	2013-2017	doorlopend		LEP

Bijlage 1 Wettelijke en beleidskaders

EUROPA / DE WERELD

Werelderfgoed (UNESCO)

De Werelderfgoedlijst is een lijst met Werelderfgoed samengesteld door de Commissie voor het Werelderfgoed van de UNESCO op voordracht van de aangesloten landen. De Overeenkomst voor het Werelderfgoed is door 190 van de 193 bij de UNESCO aangesloten landen geratificeerd. Nederland heeft negen door UNESCO erkende wereld-erfgoederen. Deze zijn uniek in de wereld. Ze vertellen het bijzondere verhaal van Nederland en de Nederlanders op het gebied van waterbeheer, burgersamenleving en (land)ontwerp. De Nederlandse werelderfgoederen zijn: Schokland en omgeving, de Stelling van Amsterdam, Molencomplex Kinderdijk-Elshout, het Woudagemaal, Willemstad Curaçao, Droogmakerij De Beemster, het Rietveld Schröderhuis, de Waddenzee en de Grachtengordel van Amsterdam. De gemeente Voorschoten bezit derhalve geen Werelderfgoed.

Zie: www.werelderfgoed.nl

Architeconisch erfgoed

In 1994 is Nederland toegetreden tot het Verdrag van Granada (1985). Daarin staat dat bescherming van het architectonisch erfgoed een essentieel doel is van de ruimtelijke ordening; niet alleen bij de planologische uitwerking, maar ook bij het vormgeven aan ontwikkelingen. In het verdrag van Granada staan drie beleidsdoelen centraal, namelijk:

- Bescherming van het architectonische erfgoed tegen de gevolgen van atmosferische vervuiling;
- Nieuwe en verbeterde financieringsfaciliteiten ter ondersteuning van de oude gebouwde omgeving;
- Het geven van een nieuwe dimensie aan het begrip 'monument'.

Dit heeft een nationale doorwerking gekregen in de beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg uit 2009 (zie aldaar).

Zie: www.rijksoverheid.nl/.../verdrag...granada.../verdrag-van-granada.pdf

Archeologie

Het Verdrag van Malta (1992) is een Europees verdrag dat als doel heeft het cultureel erfgoed dat zich in de bodem bevindt beter te beschermen. Uitgangspunt van het verdrag is dat het archeologische erfgoed integrale bescherming nodig heeft en krijgt. Dit is gevat in drie principes:

1. Streven naar behoud '*in situ*' van archeologische waarden. De bodem is de beste garantie voor een goede conservering van archeologische resten (artikel 4).
2. Tijdig rekening houden in de ruimtelijke ordening met de mogelijkheid of aanwezigheid van archeologische waarden, zodat er nog ruimte is voor archeologievriendelijke alternatieven (artikel 5). Zo wordt voorgesteld om steeds vooraf onderzoek te laten doen naar de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden om het bodemarchief beter te beschermen en om onzekerheden tijdens de bouw van bijvoorbeeld nieuwe wijken te beperken. Op deze manier kan daar bij de ontwikkeling van de plannen zo veel mogelijk rekening mee worden gehouden.
3. De verstoorder betaalt voor het doen van opgravingen en het documenteren van archeologische waarde, wanneer behoud '*in situ*' niet mogelijk is (artikel 6).

Zie: www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/u6/Verdragstekst_Malta.pdf

RIJK

Monumentenwet 1988

De monumentenwet 1988 vormt de basis als het gaat om de bescherming, behoudt en benutting van cultureel erfgoed boven en onder de grond. Het regelt de aanwijzing van rijksmonumenten (art. 3), beschermde stads- dorpsgezichten (art. 35) en archeologische vindplaatsen, maar ook de vergunningverlening. Met de herziening van de Monumentenwet 1961 is in 1988 de basis gelegd om lagere overheden te stimuleren hun verantwoordelijkheid nemen door het ontwikkelen van gemeentelijk erfgoedbeleid. Zo is er de verplichting dat gemeenten moeten beschikken over een monumentencommissie om uitvoering te kunnen geven aan de verplichting tot het nemen van besluiten op vergunningaanvragen. Naar verwachting zal de Monumentenwet 1988 over enkele jaren opgaan in een integrale Erfgoedwet, die zowel op roerende als niet-roerende zaken betrekking heeft (incl. musea, collecties, archieven).

Zie: www.cultureelerfgoed.nl/.../wettelijk-en.../rijk.../monumentenwet-1988

[Wet op de Archeologische Monumentenzorg \(WAMZ\), 2007](#)

Het Europese Verdrag van Malta inzake de bescherming van archeologisch erfgoed is door middel van Monumentenwet 1988 en de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WAMZ) in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd. Rijk, provincies en gemeenten kregen daardoor te maken met nieuwe voorschriften. Zo moeten gemeenten bij het vaststellen van bestemmingplannen rekening houden met in de bodem aanwezige of verwachte archeologische erfgoed.

Rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten

Beschermde stads- of dorpsgezichten zijn gebieden met waardevolle historische karakteristieken en beeldbepalende panden. Voor deze gebieden gelden aparte, strengere regels voor de bebouwing en voor de onbebouwde, openbare ruimte. Bij onbebouwde ruimte valt te denken aan straatlantaarns, beplanting, en bestrating. Het gaat hierbij vooral om een stedenbouwkundige bescherming van het gebied, waarbij de samenhang tussen openbare ruimte en massaopbouw centraal staat. Binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht hoeft niet elk pand een monument te zijn. Voor de beschermde dorps- en stadsgezichten moet een beschermend bestemmingsplan opgesteld worden, dat zorgt voor instandhouding van de karakteristieke waarden in het gebied. Voorschoten heeft twee van rijkswege beschermde dorpsgezichten:

1. Voorstraat en omgeving en
2. Landgoederenzone Voorschoten, Wassenaar, Leidschendam-Voorburg.

Rijksmonumenten

Op het grondgebied van Voorschoten bevinden zich 53, waaronder 4 complex historische buitenplaatsen met 59 complexonderdelen.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Sinds 1 oktober 2010 is een aantal sectorale vergunningen gebundeld en samengegaan in de zogenaamde omgevingsvergunning. Op grond van deze wet is vergunning nodig voor het wijzigen of het slopen van een monument. Per 1 januari

2012 zijn meer werkzaamheden aan monumenten en in beschermde dorpsgezichten vergunningsvrij geworden.

Het gaat daarbij om

1. kleinschalige onderhoudswerkzaamheden, waarvan de materiaalsoort, kleur, vorm, detaillering en profilering niet anders worden;
2. wijzigingen aan onderdelen zonder monumentale waarden, waarbij geen hak- en breekwerk nodig is aan het casco
3. bouwactiviteiten bij het monumenten, zoals schuttingen, keermuren e.d.

In de wet is ook opgenomen dat aanvragen voor omgevingsvergunning worden getoetst op de gevolgen voor het archeologisch erfgoed. Daarbij wordt het mogelijk gemaakt voorwaarden te verbinden aan de omgevingsvergunning om archeologische waarden veilig te stellen.

Zie: www.wabo.nl

Wet op de Ruimtelijke Ordening

De Wet op de Ruimtelijke Ordening regelt met welke procedures ruimtelijke plannen van Rijk, provincie en gemeente tot stand komen. Het verplicht gemeenten om elke 10 jaar een bestemmingsplan op te actualiseren. De verschillende overheden zijn verplicht in een structuurvisie aan te geven welke ontwikkelingen zij verwachten voor de hele gemeente. De structuurvisie vindt zijn uitwerking in het bestemmingsplan. Het is daarbij ook mogelijk om voor een facet als cultuurhistorie of archeologie, een structuurvisie op te stellen en deze vervolgens uit te werken in een paraplubestemmingsplan. Het Rijk heeft de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) opgesteld.

Zie: www.nwro.nl

Besluit ruimtelijke ordening

Een van de resultaten van de Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg (MoMo) uit 2009 is dat sinds 1 januari 2012 gemeenten op grond van het Besluit ruimtelijke ordening (Bro art. 3.1.6., lid 2 a) dienen aan te geven hoe binnen het grondgebied met de aanwezige of de te verwachten cultuurhistorische waarden (onder en boven de grond) rekening is gehouden. Het in bestemmingsplannen opnemen van cultuurhistorie als wegingsfactor is voor archeologie sinds 2007 al een wettelijke verplichting (WAMZ).

Belangrijkste doelstelling is dat er een verandering in de manier van denken plaatsvindt, waarbij het vanzelfsprekend wordt dat cultureel erfgoed als belangrijke factor en kans in ruimtelijke ontwikkelingen wordt gezien. Daarbij is het inventariseren, analyseren en waarderen van cultuurhistorie een belangrijk uitgangspunt voor het opstellen van structuurvisies, bestemmingsplannen en andere stedenbouwkundige p

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0023798>

Nota Belvedere

Deze in 1999 door de vier ministeries van OCE, VROM, LNV en V&E ontwikkelde nota is de eerste aanzet geweest om te stimuleren dat in een zo vroeg mogelijk stadium van planontwikkeling rekening wordt gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarde en deze te benutten voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het heeft geleid tot vele inspirerende projecten. Een daarvan is de in 2003-2005 door het Pact van Duivenvoorde gerealiseerde Cultuurhistorische Impuls, Duin, Horst en

Weide, dat mede dankzij een Belvedere-subsidie tot stand is gebracht. Het uitgangspunt dat de cultuurhistorie in de leefomgeving kwaliteit en betekenis kan toevoegen heeft sinds 2009 zijn vervolg gekregen in de Momo-beleidsbrief.

Zie: www.belvedere.nu

Modernisering Monumentenzorg

De huidige rijkswisie op Cultureel erfgoed is verwoord in de Momo beleidsbrief, waar de Tweede Kamer in november 2009 mee heeft ingestemd. Het beleid berust op een drietal pijlers:

Pijler 1: Cultuurhistorische belangen meewegen in ruimtelijke ordening

Doelstelling daarbij is dat er naast de aandacht voor het object ook meer aandacht wordt besteed aan de historische ruimtelijke context. Dit heeft onder meer geresulteerd in bovengenoemd Besluit op de ruimtelijke ordening en de ontwikkeling van Rijksstructuurvisie 'Kiezen voor Karakter'. Daarvan is de visie dat de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend wordt voor de inrichting van de ruimte en daarmee integraal onderdeel wordt van de dagelijkse praktijk van de ruimtelijke ordening.

Pijler 2: Krachtiger en eenvoudiger regelgeving

Doel is om met kortere, eenvoudiger procedures eigenaren de ruimte geven om op een efficiënte en effectieve wijze een bijdrage te leveren aan de duurzame instandhouding van monumenten met structureel meer middelen. In aansluiting hierop is in de Wabo meer expliciet aangegeven welke vormen van onderhoud vergunningsvrij zijn. Daarnaast hoeft alleen bij sloop, herbestemming en ingrijpende verbouwingen een uitgebreide procedure te worden gevolgd. Ook is het aanvragen van subsidie voor het BRIM (Besluit Restauratie Instandhouding Monumenten) vereenvoudigd. Het stimuleren van instandhouding van het erfgoed is kracht bij gezet door het structureel extra middelen beschikbaar te stellen voor zowel reguliere instandhouding als incidentele restauraties. Daarbij worden ook maatregelen genomen om de kwaliteit van de uitgevoerde werkzaamheden te borgen (bv. certificering). De ontwikkeling van kwaliteitsnormen is verwoord in een meerjaren programma Restauratiekwaliteit (2010).

Pijler 3: Bevorderen van herbestemmingen.

Het bevorderen dat waardevol erfgoed een passende bestemming krijgt, voorkomt leegstand en daarmee het verlies aan cultuurhistorische waarden. Om het (her)gebruik te stimuleren is een platform herbestemming.nu opgericht en zijn er subsidiemogelijkheden voor zowel het onderzoeken van de mogelijkheden voor een nieuwe bestemming als voor het wind- en waterdicht houden van de monumenten tijdens de ontwikkeling. Door middel van de Nationale Agenda Herbestemming zijn de activiteiten gebundeld van een dertigtal organisaties die herbestemming willen stimuleren.

Zie: www.cultureelerfgoed.nl/handreiking-erfgoedenruimte/wettelijk-en-bestuurlijk-kader/rijk-erfgoed/modernisering-monumenten

Visie erfgoed en Ruimte: Kiezen voor Karakter

Een volgende fase van Momo is ingeluid met de Visie Erfgoed en Ruimte (VER), die in de zomer van 2011 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Deze is gericht op het verbinden van de zorg voor het cultureel erfgoed met andere ruimtelijke

ontwikkelingsopgaven op het gebied van economie, veiligheid en duurzaamheid. Gekozen is voor vijf prioriteiten in een gebiedsgericht erfgoedbeleid:

1. Werelderfgoed: samenhang borgen, uitstraling vergroten
2. Eigenheid en veiligheid: zee, kust en rivieren
3. Herbestemming als (stedelijke) gebiedsopgave: focus op groei en krimp
4. Levend landschap: synergie tussen erfgoed, economie, ecologie
5. Wederopbouw: tonen van een tijdperk.

Voor de periode 2013-2015 is 8 miljoen per jaar beschikbaar om te komen tot een samenwerkingsprogramma voor de realisatie van deze speerpunten. De inzet van middelen vindt plaats in de vorm van toevoegingen aan provincie- en/of gemeentefonds op basis van bestuurlijke afspraken en van het subsidie-instrumentarium. De VER is maart 2012 opgenomen in de rijksstructuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het Rijk ziet voor zichzelf daarbij een voorbeeldfunctie in het stimuleren van gemeenten zodat die hun cultuurhistorische waarden inzichtelijk maken in de (thematische) structuurvisies Cultuurhistorie.

Zie: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/06/15/beleidsvisie-kiezen-voor-karakter-visie-erfgoed-en-ruimte.html

Archeologie

Sinds de Wet op de Archeologische Monumentenzorg uit 2007 is de zorg voor archeologische resten verweven in het ruimtelijke instrumentarium. Hiermee is archeologie een onderdeel geworden van de belangenafwegingen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het uitgangspunt van de wetgeving is om archeologische resten bij voorkeur zo veel mogelijk in de bodem te behouden ('in situ'). Alleen als behoud '*in situ*' niet mogelijk is, worden archeologische resten '*ex situ*' behouden door deze op te graven en te documenteren. De wet hanteert hierbij het principe dat de 'verstoorder betaalt'. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor kosten van archeologisch onderzoek. De wet legt de verantwoordelijkheid voor de archeologische monumentenzorg bij gemeenten. Begin 2012 zijn de resultaten van de evaluatie van de nieuwe wetgeving gepresenteerd in het rapport 'Ruimte voor de Archeologie'. Conclusie is dat op basis van de huidige wetgeving een betere bescherming van het bodemarchief mogelijk is gebleken. Wel zijn enkele verbeterpunten benoemd. Zo zal de RCE een nieuwe archeologische kenniskaart opstellen en worden gemeenten gestimuleerd beter de beleidsruimte te benutten om archeologie mee te nemen in de afwegingsprocessen.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Voor de realisatie van het rijksbeleid is voor de Rijksdienst Cultureel Erfgoed een verbindende en stimulerende rol weggelegd. Met de aanwezige specialistische kennis geeft zij adviezen. Deze zijn onder meer vervat in brochures over de omgang met specifieke categorieën monumenten (kerken, boerderijen, industrieel erfgoed) en het geven van richtlijnen bij bouwhistorisch of tuinhistorisch onderzoek. Bij herbestemming en verbouwingen die gevolgen hebben voor de historische structuur van gebouwen, maar ook van parken, is advies verplicht. De ontwikkeling van een kennisplatform zorgt voor de ontwikkeling, het overdragen en delen van kennis. Een onderdeel daarvan zijn de cursussen van Erfgoed in de praktijk/Erfgoedacademie, die samen met de VNG, het Restauratiefonds en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn ontwikkeld.

www.cultureelerfgoed.nl

Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie houdt op nationaal niveau toezicht op een belangrijk deel van het Nederlandse erfgoed en op de informatiehuishouding bij de centrale overheid. Bovendien draagt de inspectie in het kader van internationale afspraken bij aan het toezicht op het Europese en mondiale erfgoed.

Zie: www.erfgoedinspectie.nl

PROVINCIE

Provinciale structuurvisie

In de provinciale structuurvisie, de Visie op Zuid-Holland (2010) beschrijft de provincie haar doelstelling en belangen tot 2020, inclusief de daarbij behorende uitvoeringsstrategie. Deze is gericht op een vitaal Zuid-Holland met meer samenhang en verbinding tussen stad en land. Om te komen tot de realisering van de Provinciale structuurvisie heeft zij een uitvoeringsagenda vastgesteld en regels in de Verordening Ruimte. Met de nieuwe structuurvisie wil de provincie sturen op kwaliteit. Zij is van mening dat kwaliteit een belangrijke koppeling heeft met de cultuurhistorie. Daarvoor heeft zij twee instrumenten ontwikkeld om kwaliteit en cultuurhistorie aan elkaar te koppelen: de regioprofielen en de landgoedbiotopen. De landgoederenzone Wassenaar/Voorschoten/Leidschendam-Voorburg is aangewezen als 'kroonjuweel'.

Zie: www.zuid-holland.nl/visieopzuidholland

Regioprofielen

De regioprofielen zijn indirect gekoppeld aan de structuurvisie en kunnen gezien worden als een uitbreiding van de cultuurhistorische hoofdstructuur van de provincie Zuid-Holland. Gedeputeerde Staten zijn van mening dat het een provinciaal belang is om zorgvuldig om te gaan met de cultuurhistorische waarden binnen de provincie. Daarom zijn tien topgebieden en cultuurhistorische thema's aangewezen. Per gebied en per thema is beschreven wat de cultuurhistorische waarde inhoudt en welke ruimtelijke ontwikkelingen met respect voor die waarde mogelijk zijn. Dit betekent allerminst dat grote gebieden 'op slot' gaan, maar dat dynamiek en verandering zich moeten verhouden tot de aanwezige cultuurhistorische kwaliteiten. De provincie gaat uit van twee vormen van sturing:

1. 'continuïteit van karakter'
2. 'behoud van uitzonderlijke kwaliteit.

Voor elk gebiedsdeel geven meer specifieke, sturingsrichtlijnen aan wat hieronder verstaan wordt, verwerkt in gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit. Bij het opstellen van de gemeentelijk structuurvisies, bestemmingsplannen en stedenbouwkundige of groenstructuurplannen moet rekening gehouden worden met deze profielen. De gemeente Voorschoten valt binnen het regioprofiel Den Haag/Wassenaar, wat grofweg samenvalt met de Duivenvoordse en Veenzijdsepolder. Behoud en versterking van de aanwezige waarden moet hier worden nagestreefd.

Molen- en landgoedbiotopen

Het begrip landgoedbiotoop is als onderdeel van de verordening Ruimte van de provincie vastgesteld. Het sluit daarmee aan bij de molenbiotoop, die al veel langer

onderdeel uitmaakt van de provinciale verordening Ruimte en bedoeld is om molens te laten functioneren met een goede windvang; in Voorschoten geldt dit voor de Knipmolen. De buitenplaatsbiotoop heeft als doel de hoofdropzet van een buitenplaats ervaarbaar en beleefbaar te houden. Dit houdt in dat zichtassen, infrastructuur en structuur van de buitenplaats gevrijwaard moeten blijven van storende elementen. De instandhouding van de buitenplaats geldt zowel binnen als buiten de directe begrenzing van de buitenplaats; Het doet afbreuk aan de ruimtelijke samenhang wanneer een hoog flatgebouw direct naast de buitenplaats of in een zichtlijn ervan wordt gebouwd. De kwaliteit van de buitenplaats is gebaat bij het herkenbaar houden van de ruimtelijke eenheid. Zes Voorschotense landgoederen/buitenplaatsen zijn opgenomen in de Verordening Ruimte, namelijk: Berbice, Beresteyn, Bijdorp, Duivenvoorde, Ter Wadding en Ter Horst. De verordening verplicht de gemeente rekening te houden met de doelen die de provincie met deze maatregel wil bereiken en is derhalve verplicht de regelgeving verder te uit te werken in haar beleid, waaronder bestemmingsplannen.

Beleidsvisie Cultureel Erfgoed 2013-2016: Erfenis, erfgoed en erfgoed

In het nieuwe provinciale erfgoedbeleid voor de periode 2013 – 2016 zet de provincie in om met andere partijen de handen in een te slaan teneinde het erfgoed te beschermen, te ontwikkelen en te benutten. Centraal in haar beleid staan de zogenaamde zeven Erfgoedlijnen. Een geografische structuur (kust, trekvaart, oude duinenrij, eiland, etc.), kent meerdere monumentale stippen met één gemeenschappelijk historisch verhaal, die verbind worden tot één streep of lijn op de kaart. Het zijn ensembles van erfgoed, landschap en water, die kwaliteit verschaffen aan de ruimte en beschikken over groot recreatief en toeristisch potentieel. Voorschoten ligt binnen de Limes, de Landgoederenzone en de Trekvaart. Binnen het financieel kader van het jaarlijks op te stellen uitvoeringsprogramma zijn ook de subsidiegelden voor restauratie van rijksmonumenten opgenomen. Die taak heeft het Rijk sinds 2012 overgedragen aan de Provinciale overheid. Zij combineert dit met haar visie om het erfgoed beter beleefbaar te maken en te benutten, onder meer op het gebied van recreatie en toerisme. Jaarlijks wordt het Uitvoeringsprogramma Erfgoedlijnen vastgesteld.

Zie: www.zuid-holland.nl

INTERGEMEENTELIJK

Pact van Duivenvoorde Samenwerkingsconvenant (2004)

In 2001 zijn de gemeenten Voorschoten, Leidschendam-Voorburg en Wassenaar een strategische samenwerking aangegaan om zich gezamenlijk in te zetten voor behoud en versterking van de cultuurhistorische, natuur- en landschappelijke waarden in het landelijk gebied van Duin, Horst en Weide. In 2004 is dit samenwerkingsverband omgezet in een convenant. Jaarlijks wordt een uitvoeringsprogramma vastgesteld, waarbij verschillende werkgroepen projecten, die binnen deze kader passen, te stimuleren, faciliteren en indien mogelijk te ondersteunen. De werkgroep cultuurhistorie heeft projecten als Boerenerfgoed, 'Art in Distincion' en 'Archeologie krijgt een gezicht' voor haar rekening genomen. In het coalitieakkoord 2010-2014 is besloten deze samenwerking voort te zetten. De vaststelling van het LandschapsOntwikkelingsPlan (LOP) in 2012 door de drie gemeenten is hiervan een resultaat met daarbij een uitvoeringsprogramma.

Cultuurhistorische Impuls Duin, Horst en Weide (2005)

In dit rapport zijn de kernkwaliteiten van het werkgebied van het Pact van Duivenvoorde benoemd, dat gelegen is in het Belvederegebied Den Haag-Katwijk. Het omvat de landgoederenzone van Voorschoten, Wassenaar en Leidschendam-Voorburg, dat globaal overeenkomt met het van rijkswege beschermde dorpsgezicht Landgoederenzone. Doelstelling daarbij is de cultuurhistorische waarde blijvend beter te positioneren in de ruimtelijke afwegingsprocessen voor het werkgebied van het Pact van Duivenvoorde. Vervolgens heeft het zijn toepassing gekregen in een aantal uitvoeringprojecten waaronder het Boerenerfgoedproject.

Duin, Horst & Weide, van rijksbufferzone tot regiopark (2007)

In aansluiting op de Cultuurhistorische Impuls is door het Pact van Duivenvoorde een visie op opgesteld met vijf doelstellingen, namelijk behoud en versterking van openheid en landelijke identiteit, versterken gebruiksmogelijkheden van het landschap, versterken bereikbaarheid van de steden, ontwikkelen van robuuste ecologische verbinding tussen duinen en polder en het versterken van de bekendheid van het gebied.

Landschapsontwikkelingsplan (LOP, 2012)

Het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Duin Horst & Weide is een vervolg op en een verdere verdieping van de nota Duin, Horst & Weide, van rijksbufferzone tot regiopark (2007).

Het LOP geeft de ambities van de drie gemeenten weer om het gebied vitaal, authentiek en voor een deel toegankelijk te maken voor recreanten. Daarnaast zijn er ambities op het gebied van natuur en cultuurhistorie (behoud en versterking waar dat kan) en krijgt de landbouw de ruimte. In de periode 2012-2013 wordt door een gebiedsregisseur gewerkt aan het tot uitvoering brengen van projecten.

Zie www.voorschoten.nl/toerisme_en_recreatie/duin_horst_en_weide

Archeologienota: 'Het bodemarchief ontrafeld'

In samenwerking met de gemeenten Wassenaar en Leidschendam-Voorburg is een integrale archeologienota vastgesteld die van toepassing is voor het hele grondgebied van de drie in het Pact van Duivenvoorde samenwerkende gemeente. Daarmee is voldaan aan de wettelijke verplichting aan te geven hoe om te gaan met de bescherming van de aanwezige en verwachte archeologische waarden. In het uitvoeringsprogramma worden een aantal speerpunten benoemd. In 2013 is een herziening van de nota voorbereid.

Zie: www.voorschoten.nl/.../nota_bodemarchief_ontrafeld_januari_2009.pdf

GEMEENTE

Nota erfgoed Agenda (2009)

17 december 2009 heeft de gemeenteraad de visie en de maatregelen van de Nota Erfgoed vastgesteld. In deze Nota geeft de gemeente aan wat haar ambities zijn om het aanwezige culturele erfgoed veilig te stellen, in stand te houden en verder te ontwikkelen. Het Uitvoeringsprogramma van 2009 voorziet in de aanwijzing van

gemeentelijke monumenten en het opstellen van een structuurvisie cultuurhistorie. Beide projecten zijn vanaf 2010 opgepakt.

Zie:

www.voorschoten.nl/cultuur_en_sport/geschiedenis_en_archeologie/nota_erfgoed

Erfgoedverordening 2010 Voorschoten

In deze verordening is de aanwijzing van gemeentelijke monumenten geregeld, evenals de vergunningverlening voor beschermde monumenten en archeologische terreinen en de rol van de monumentencommissie bij deze procedures. De verplichte advisering over vergunningen is ondergebracht bij de geïntegreerde Commissie voor Welstand en Cultureel Erfgoed. In 1987 zijn de eerste gemeentelijke monumenten aangewezen. Sindsdien zijn er enkele monumenten aan de lijst toegevoegd. De lijst bestaat op dit moment uit 65 beschermde gemeentelijke monumenten.

Zie:

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Voorschoten/44258.html>

Subsidieverordening gemeentelijke monumenten 1994

Op grond van deze verordening kunnen eigenaren van gemeentelijke monumenten een beroep doen op een subsidie voor het onderhoud en de restauratie van hun monument. Het budget bedraagt in 2013 € 5.880,00. Gemiddeld doen twee eigenaren per jaar een beroep op dit verordening.

Zie:

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Voorschoten/32308.html>

Welstandsnota (2008)

De Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed het college van B&W adviseert over de ingediende aanvragen om bouwvergunning op basis van de gemeentelijke welstandsnota. Deze bevat het kader waarbinnen bouw- ruimtelijke plannen worden getoetst of zijn voldoen aan redelijke eisen van welstand om zo de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente te borgen.

Zie:

http://www.voorschoten.nl/wonen_leven_en_werken/wonen_en_verbouwen/welstand_scommissie

Reglement op de Commissie Welstand en Cultureel Erfgoed

Dit reglement regelt het functioneren van de wettelijke verplichte Commissie voor Welstand en Cultureel Erfgoed. Het is een onafhankelijk en deskundig adviesorgaan die naar Welstandsadviezen het college gevraagd en ongevraagd adviseert over zaken die het cultureel erfgoed aangaan. De verplichte advisering betreft de aanwijzing en vergunningverlening van beschermde monumenten.

Van glas naar gras (2008)

De nota Van glas naar gras is in opdracht van de Stichting Duivenvoorde en de gemeente Voorschoten opgesteld voor de Duivenvoordecorridor. De nota geeft

globaal aan waar mogelijk woningbouw zou kunnen komen, waar natuur en waar recreatiepaden zouden kunnen komen. Het gaat om een eerste globale inrichtingsschets. Bij de mogelijke positionering van de woningen is gekeken naar de cultuurhistorie van het gebied.

Zie:

www.voorschoten.nl/bouwen_en_verkeer/overige_projecten/duivenvoordecorridor

Structuurvisie 2005-2020 (2007)

Dit is een Structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijke ordening waarin de visie en koers is uitgezet voor de ontwikkeling van Voorschoten voor de komende 15 jaar. Deze is onder vertaald in een 'structuurbeeld' en een beleidskaart 'groene hoofdstructuur'. Op het gebied van woningbouw wordt gestreefd naar het behoud van hetzelfde aan inwoners. Voor cultuurhistorie wordt ingezet op het streven om de historische koppelingen tussen het centrum en de Vliet te versterken.

Structuurvisie Centrum Voorschoten 2020

De structuurvisie voor het Centrum van Voorschoten beschrijft de geschiedenis van het centrum op hoofdlijnen en geeft aan dat er een cultuurhistorische waardenkaart opgesteld dient te worden, waarbij de archeologische, historische, bouwkundige en geografische waarden in kaart gebracht worden.

Dit zou voor het gehele grondgebied van de gemeente dienen te gebeuren, waarbij per deelgebied wordt beschreven:

1. De identiteit met karakteristieken en dragers;
2. Een voorstel voor een beleidsstrategie met onder meer een verwijzing naar streek en bestemmingsplannen;
3. Beleidskansen met: inrichting en inpassing, herstel en visualisatie en beheer en gebruik;
4. Onderhoud Restauratie / Renovatie van objecten en Planbeoordeling.

Daarnaast wordt aangegeven dat de beschrijving van het Beschermd Dorpsgezicht uitgebreid dient te worden.

Zie: www.voorschoten.nl/bouwen_en_verkeer/centrumgebied/structuurvisie_centrum

Coalitieakkoord 2010-2014: De Voorschotense maat: Durf te kiezen

Centraal in het programma staat dat Voorschoten een prachtig dorp is, waar het bruist van activiteiten, waar burgers betrokken zijn bij hun gemeenten, waar ze kunnen genieten van de historie en de prachtige natuur, die de omgeving heeft te bieden. Concreet voor het erfgoedbeleid betekent dit: "Het college stelt zich tot doel om het erfgoedbeleid verder te ontwikkelen. In het kader van het nieuwe monumentenbeleid wordt toegezien dat monumenten niet in verval raken. De waarde van het erfgoed zal beter zichtbaar worden gemaakt aan de bevolking.

Zie: www.voorschoten.nl/...en.../coalitieprogramma_2010_2014_def1.pdf

Bijlage 2 Het verhaal van Voorschoten

Geschiedenis in vogelvlucht

Prehistorie

Voorschoten heeft zich ontwikkeld tot een uniek cultuurlandschap, dat zich kernachtig laat samenvatten door de opeenvolging van de landschappen, 'Duin, Horst en Weide'. Het gebied kent een eeuwenoude geschiedenis die ver voor onze jaartelling begint op de oudste meest oostelijke strandwal van het kustgebied. De oudste bewoningsporen die zijn teruggevonden, zijn afkomstig van bewoners uit het Laat Neolithicum, die bekend staat als de Vlaardingencultuur (3500-2500 v.Chr.). Van recente datum zijn de in Krimwijk aangetroffen veenpaden uit de Late Bronstijd (1200-800 v.Chr.). De droge, hooggelegen delen van strandwal met daartussen moerassige strandvlakten en veengebieden werd als ideale vestigingsplaats gezien. Op de hoger gelegen delen in het landschap was het veilig en droog. Er was bruikbaar drinkwater voorhanden. In het omringende landschap was voldoende natuurproducten als zaden, bessen aanwezig, maar ook vis en vlees.

Romeinse tijd en Middeleeuwen

Voorschoten lag aan het begin van onze jaartelling aan de noordgrens van het Romeinse Rijk, in de nabijheid van een aantal militaire forten en de stad Forum Hadriani (Voorburg). Oostelijk van het latere Voorschoten liep het kanaal van Corbulo. Dit is een door de Romeinen gegraven verbindingroute tussen de Maas en Oude Rijn bij Leiden. Het kanaal had overigens niet exact hetzelfde beloop als de huidige Vliet.

Na het vertrek van de Romeinen werd het strandwallengebied nog maar spaarzaam bewoond. Uit een lijst met de bezittingen van de Utrechts Maartenskerk uit de 9de eeuw blijkt het bestaan van Lippinge (ter Lips?), Uuatdinchem (Wadding?), Fore (Veur) en Forschate (Voorschoten). Deze nederzettingen bestonden uit enkele houten 'mansji' (= boerderijen). Het is de oudst bekend vermelding van het dorp Voorschoten dat zich rond die periode op een breder gedeelte van de strandwal ontwikkelde rond een houten aan de heilige Laurentius gewijde kerk. Het lag daarbij strategisch aan de reeds door de Romeinen gebruikte Heerweg. Dit was een van noord naar zuid lopende belangrijke verbindingsweg tussen de grafelijke bezittingen in Leiden en Vlaardingingen. Het tracé kwam vanaf Veur via de Veurseweg en Leidsweg uit bij de Oude Rijn.

Het waren de Graven van Holland, die het gebied in leen uitgaven om het te ontginnen. In de drassige veengebieden kwamen stroompjes, uitkomende op de Vliet en de Rijn, die werden uitgegraven en deels ook bevaarbaar werden gemaakt. Daarbij ontstond het kenmerkende en voor een groot deel nog bewaard gebleven patroon met strokenverkaveling, waarbij de gronden werden benut als akker en weiland. In eerste instantie ging het vaak om kleine particuliere initiatieven. Om droge voeten te houden, werd de inpoldering steeds professioneler aangepakt door het oprichten van polderbesturen, waarbij hele gebieden werden voorzien van een kade, molens en ontwateringssloten, die hun water afvoerden op boezems. Het landschap heeft door deze activiteiten haar kenmerkende geometrische uiterlijk gekregen met de vele sloten, wettingen en verhoogde kades in het landschap. Hiervan is de Klopperskade een goed voorbeeld. Elke polder had zijn eigen molen, die vanaf de 19de eeuw vervangen zijn door stoom- en later dieselmolens. De enige bewaard gebleven poldermolen is de Knipmolen in de gelijknamige polder, en het gemaal De Vereeniging resteert in de Duivenvoordse Polder.

De Heren van Wassenaer speelden bij dit alles een belangrijke rol, waarbij ze als machts- en statussymbool, de kastelen Duivenvoorde, Ter Horst, Rosenburgh, Raaphorst en Santhorst stichtten. Het waren echter roerige tijden. Zo is bekend dat tijdens de Hoekse en Kabeljauwse Twisten (1350 - 1490) kasteel Rosenburgh niet bestand was tegen het gebruik van buskruit. Toen de Gelderse legeraanvoerder Maarten van Rossum in 1528 een plundertocht ondernam naar Den Haag, verwoeste zijn troepen ook menig gebouw op zijn reis er naar toe. Aan de hand van bouwsporen van diverse boerderijen, die toen schade hebben opgelopen, is zijn strooptocht nog steeds te volgen. Tijdens het beleg van Leiden in 1573-1574 werd door de watergeuzen de tactiek van de verschroeiende aarde toegepast. Ze verwoesten diverse gebouwen om te voorkomen dat de Spanjaarden er hun toevlucht zouden zoeken en zetten de polders onder water. Wederom liep menig bouwwerk schade op, waaronder de dorpskerk.

In de loop van de Middeleeuwen kreeg het dorp een centrumfunctie, waar gehandeld werd en voorzieningen waren, zoals een molen voor het malen van graan. De dorpskerk werd vervangen door een tufstenen en in de 15de eeuw door een bakstenen exemplaar. Vanwege bewezen diensten werd het dorp het recht op het houden van een paardenmarkt door Floris V in 1282 verleend. Het is een traditie geworden, die nog steeds elk jaar op 28 juli wordt gevierd. Zij vindt plaats langs het bredere deel van de langgerekte Voorstraat, waarbij vooral aan de Vlietzijde de meeste boerderijen lagen. Aan de andere zijde lag vanaf de 17de eeuw het Ambachtshuis waar recht werd gesproken met aangrenzend het Baljuwhuis.

Nieuwe tijd

Na het vertrek van de Spanjaarden ontstond een bloeiperiode, die bekend staat als de Gouden Eeuw. Van invloed daarop was de strategische ligging van het overwegende agrarische gebied aan de belangrijkste verbindingsweg tussen Leiden en Den Haag en langs de belangrijkste vaarweg in de regio, de Vliet. Het platteland kreeg vanaf 1638 een belangrijke economische impuls na het vergraven van de Vliet tot trekvaart. Het vergroete de wederzijdse bereikbaarheid tussen de stad en het platteland.

De boeren gingen steeds meer over op de productie van boter en kaas, waarvoor in de welvarende steden de afzetmarkt sterk toenam. Daarnaast werd er vlas geteeld voor in de scheepsbouw. Van de oorspronkelijke houten Middeleeuwse boerderijen zijn slechts enkel sporen bewaard gebleven, zoals bij de boerderij Veursweg 215. Vanaf de late Middeleeuwen vond 'verstening' plaats van de voor deze streek kenmerkende L-vormige en langhuisboerderijen. Voorschoten beschikt over een relatief groot aantal bewaard gebleven in oorsprong 16de- en 17de-eeuwse boerderijen. Met hun lommerrijke erven in het open landschap op de rand van de strandwal markeren ze de plaats van menig historische woonstede als een waar parelsnoer in het landschap. Ze herinneren aan de ooit zo dominante positie die de agrariërs in deze streek innamen.

Daarnaast droeg het graven van de Trekvaart en de strategische ligging tussen politieke- en handelssteden als Leiden en Den Haag, bij aan de ontwikkeling van de landgoederenzone. Rijk geworden handelslui en regenten in de stad gingen in het platteland investeren. De natuur van het platteland werd vanwege zijn rust aantrekkelijk gevonden om tijdens de zomermaanden de drukte en stank van de stad te ontvluchten. Er ontstond aan weerszijden van de Heerweg een landgoederenzone. Kastelen als Duivenvoorde, Rosenburg en Roucoop hadden hun verdedigbare functie verloren en werden verbouwd tot buitenplaatsen met uitgestrekte parken.

Verschillende boerderijen werden verbouwd om ze geschikt te maken als buitenverblijf. Berbice en Bijdorp zijn hier goede voorbeelden van. Het nu als klooster in gebruik zijnde Bijdorp is de enige buitenplaats die zijn kenmerkende structuur heeft behouden met zijn ligging langs zowel een vaar- als landweg. In totaal ontstonden er circa 20 grote en kleinere buitenplaatsen die hun stempel op het ruimtelijke karakter van Voorschoten hebben gedrukt. Lommerrijke groene parken en tuinen met monumentale onder architectuur ontworpen huizen sierden het landschap. In de 19de eeuw nam het aantal buitenplaatsen af, maar kwamen er ook weer verschillende kleine bij, zoals Klein Roucoop, Beresteijn, Klein Stadwijk en Klein Langenhorst.

Nieuwste Tijd

Tot na de Tweede Wereldoorlog heeft Voorschoten haar overwegend agrarische en lommerrijke karakter behouden. Begin 20ste eeuw kwamen daar op de zandgronden de tuinders en de bollencultuur bij. De bollenvelden ter plekke van de wijken Boschgeest en Adegeest en de gronden langs de Veurseweg zagen in het voorjaar blauw, roze en geel door de bloeiende tulpen, hyacinten en narcissen. Inmiddels zou ook de Industriële Revolutie haar sporen nalaten. Dit begon met de aanleg van de spoorlijn tussen Den Haag in Leiden in 1843 en de bouw van een stationhalte ter hoogte van de Papelaan. Niet alleen de aanwezigheid van de Trekvaart, maar ook het treinstation en de ligging nabij de hofstad Den Haag, waren factoren, waar de familie Van Kempen rekening mee hield, toen ze op een gedeelte van de voormalige overplaats van de buitenplaats Vredenhoef in 1858 vanuit Utrecht hier de Zilverfabriek stichtten. Sociaal-maatschappelijk, maar ook stedenbouwkundig zou de familie Van Kempen een belangrijk stempel drukken op het karakter van het dorp. Van oudsher bevond zich kleinschalige nijverheid zich in het dorp en langs de Korte Vliet, Oude Rijn en Vliet lagen kleibakkerijen, scheeps- en touwmakerijen. Kleinschalige, meer industriële nijverheid vestigden zich in de loop van de 20ste eeuw langs het spoor in de Dobbewijk en bij de Rouwkooplaan.

Vanaf eind 19de eeuw, begin 20ste eeuw vond geleidelijk aan verdichting plaats de bebouwing rond het centrum en langs de hoofdverkeerwegen. Op verschillende plekken verrezen vrijstaande herenhuizen en villa's; hiervan is Villa Helvetia (Leidseweg) een markant voorbeeld. Daarnaast verrezen de eerste kleinschalige uitbreidingswijken tussen de Papelaan en Wijngaardenlaan. M.J. Granpré Molière ontwierp hier een middenstandswijk in de jaren '20. De opkomende groei van het dorp werd gemarkeerd door de bouw van een nieuw gemeentehuis met school in 1924 in de stijl van de Nieuwe Haagse School. Grenzend hieraan verrees het Burgemeester Berkhoutpark als werkverschaffingsproject.

Na de Tweede Wereldoorlog zou Voorschoten zich verder als forensendorp ontwikkelen. De verdichting nam toe en het agrarisch karakter af. Tijdens de periode van de Wederopbouw verrezen de eerste meer grootschalige uitbreidingswijken, zoals de K.L.M. wijk en Vlietwijk, waarbij de architect Maarten Laurentius een belangrijke rol speelde. Ook verrezen de eerste flatgebouwen. Het aantal boerderijen en bollenschuren daarentegen nam af. Sommige werden ingeklemd in nieuwbouwwijken en verbouwd tot woning of gezondheidscentrum. Het laat-18de-eeuwse landschapspark van de buitenplaats Adegeest werd getransformeerd tot openbaar groenpark van de gelijknamige woonwijk. Geleidelijk aan stond een lappendeken van uitbreidingswijken, waarbij ook de Vlietzone een totale transformatie onderging en kreeg Voorschoten zijn huidige stedenbouwkundige karakter.

Bijlage 3 Toelichting op het bepalen van cultuurhistorische waarde en de gehanteerde criteria

In de Erfgoedverordening 2010 gemeente Voorschoten staat onder de begripsbepalingen artikel 1 lid a, dat een gemeentelijk monument: “een overeenkomstig deze verordening als beschermd gemeentelijk monument aangewezen:

- iedere zaak, die van algemeen belang is wegens zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde;
- ieder terrein dat van algemeen belang is wegens een daar aanwezige zaak of zaken als bedoeld onder 1.

In de toelichting van de verordening wordt de definitie als volgt uitgelegd: “de aan een bouwwerk of gebied toegekende waarde, gekenmerkt door het beeld dat is ontstaan en het gebruik dat de mens in de loop van de geschiedenis van dat bouwwerk of dat gebied heeft gemaakt.” Daarnaast wordt uitgelegd dat het niet vereist is dat op het terrein ook een bouwkundig monument voorkomt om over een gemeentelijk monument te kunnen spreken; het kan bijvoorbeeld ook om parken, tuinen en een perceel met een of meer bomen gaan.

De definitie van ‘wegens zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde’ is in de jaren ’80 van de 20ste eeuw gespecificeerd naar de door het Rijk gehanteerde criteria, die ontwikkelt zijn voor het Monumenten Inventarisatie- en Selectieproject voor de zogenaamde jongere bouwkunst. Inmiddels zijn het lokaal niveau ook algemeen gehanteerde criteria.

Bij de cultuurhistorische waarden zijn de hoofdcriteria:

- cultuurhistorische en wetenschappelijke waarde
- architectuurhistorische en esthetische waarde
- stedenbouwkundige/ensemblewaarde
- ieder van de hoofdcriteria wordt tevens beoordeeld op de intrinsieke criteria:
- gaafheid
- herkenbaarheid
- zeldzaamheid

In april 2009 heeft het Rijk de richtlijnen voor de waardering van erfgoed opnieuw geformuleerd.¹⁰ Daarbij zijn de volgende vijf deelwaarden benoemd:

- historische waarden
- ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden
- architectuurhistorische waarden
- bouwhistorische waarden
- waarden vanuit de gebruikshistorie

---

¹⁰ Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek. Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed, RCE, Den Haag, 2009.

Nadere uitwerking criteria in het Voorschotense erfgoedbeleid¹¹

1. Cultuurhistorische en wetenschappelijke criteria: het object in de geschiedenis

a. Nederzettingshistorie

Het object is van belang als bijzondere uitdrukking van een geografische, landschappelijke, en / of bestuurlijk ontwikkeling.

b. Historische waarde

Het object is van belang vanwege een plaatselijk, regionaal en / of landelijk historisch gegeven, zoals bekende bewoners, beroepen, bijzondere activiteiten en / of gebeurtenissen.

c. Sociaal economische waarde

Het object is van belang vanwege de bestemming die verbonden is met bijvoorbeeld een sociaalhistorische, economische, technische of religieuze ontwikkeling.

De cultuurhistorische en wetenschappelijke criteria bezien het object in de geschiedenis. Door aspecten van plaats, tijd en / of functie vormt het object een tastbare herinnering aan belangrijke historische gebeurtenissen of ontwikkelingen in de gemeente Voorschoten. Beeld dragers van sociaal-culturele waarde op buurt/wijkniveau zijn lokaal van groot belang.

2A. Architectuurhistorische en esthetische criteria: het object als zodanig

a. Bouwstijl

Het object is een goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant – al dan niet met plaatselijke variaties – en van belang vanwege zijn esthetische kwaliteiten.

b. Ontwerper

Het object is van bijzonder belang voor het oeuvre van een bouwmeester, architect, interieur-, tuin- of stedenbouwkundige ontwerper of een beeldend kunstenaar.

c. Bouwtype

Het object is van belang als goed voorbeeld van een functionele en / of typologische ontwikkeling.

d. Detaillering

Het object is van belang vanwege het bijzonder materiaalgebruik, detaillering, kleurgebruik en / of de ornamentiek.

e. Interieur

Het object is van belang vanwege de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur (onderdelen), of vanwege bepaalde interieuronderdelen.

f. Bouwtechniek

Het object is van bijzonder belang voor de geschiedenis van de architectuur, bouwhistorie en / of bouwtechniek.

De architectuurhistorische criteria bezien het object als zodanig. Het object dient karakteristiek te zijn voor een bepaalde periode, een bepaalde architect of een bepaalde functie. De toegepaste detaillering en / of nog aanwezig interieuronderdelen en / of aspecten van bouwtechniek kunnen in belangrijke mate bijdragen aan de monumentwaardigheid van het object.

2B. Bouwhistorische criteria: het object en zijn bouw-, verbouwings- en gebruiksgeschiedenis

a. Bouw- en verbouwingssporen

Het object is van belang vanwege de aanwezige bouw- en verbouwingssporen.

b. Materiaal (gebruik)

---

¹¹ De bij archeologie gehanteerde criteria zijn in de archeologienota opgenomen.

Het object is van belang vanwege het bijzondere materiaal(gebruik).

c.   Bouwtechniek

Het object is van belang vanwege de bijzondere constructie (wijze), bouwwijze of bouwtechniek.

d.   Structuur

Het object is van belang vanwege de (historische) gegroeide structuur.

e.   Wetenschappelijke bron

Het object is van belang als wetenschappelijke bron.

f.   Bouwhistorische verwachting

Het object is van belang vanwege de verwachting dat het aan één of meer van de bovenstaande bouwhistorische criteria voldoet. Deze verwachting dient gebaseerd te zijn op een bouwhistorische inventarisatie c.q. verkenning.

De bouwhistorische criteria plaatsen het object in zijn bouw- verbouwings- en gebruiksgeschiedenis. Het object dient een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de kennis over de bouwgeschiedenis, bouwtechniek en historische ontwikkeling van de gemeente Voorschoten. Aspecten als bouwmassa, gevels, constructie, structuur, materiaalgebruik en bouwtechniek evenals (interieur)afwerking, inclusief (sporen van) wijzigingen en toevoegingen kunnen hiervoor relevante informatie opleveren.

3. Ensemblewaarde: het object in zijn omgeving

a.   Concept

Het object is een beeldbepalend onderdeel van een belangrijk stedenbouwkundig en/of landschappelijk concept.

b.   Gegroeid geheel

Het object is onderdeel van een historische gegroeid stedenbouwkundig en / of landschappelijk samenhangend gebied en speelt daarbij een beeldbepalende rol.

c.   Verkaveling

Het object is van bijzondere betekenis vanwege de wijze van verkaveling, inrichting of fysische gesteldheid van het perceel.

d.   Ensemble

Het object heeft een ensemblewaarde in relatie met de omringende bebouwing of met park / tuin, groenvoorzieningen, wegen, wateren, en / of bodemgesteldheid. Er is sprake van een ruimtelijk-functionele relatie tussen de onderdelen onderling.

e.   Silhouet

Het object is van bijzondere betekenis voor het aanzicht van streek, stad, dorp of wijk.

De stedenbouwkundige criteria plaatsen het object in zijn omgeving. Het object dient karakteristiek te zijn voor de ruimtelijke en structurele ontwikkeling van het dorpscentrum, de villawijken en het buitengebied.

Naast de bovenstaande intrinsieke criteria worden de criteria gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid meegewogen, die een verbijzondering zijn van deze vier criteria.

4. Gaafheid: ongeschonden de tijd getrotseerd

a.   Omgeving

Het object is van belang in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke, dorpse of landschappelijke omgeving.

b.   Hoofdvorm

Het object is van belang vanwege de architectonische kwaliteit van de samenstellende onderdelen (hoofd- en bijgebouwen, hekwerken en tuinaanleg en dergelijke).

c.   Detaillering

Het object heeft een meerwaarde vanwege de architectonische gaafheid van de detaillering van ex- en / of interieur.

5. Herkenbaarheid

Er is sprake van visuele herkenbaarheid van de oorspronkelijke functie, ruimtelijke setting en het ontwerp. De oorspronkelijke functie is herkenbaar en / of beleefbaar. De cultuurhistorische en/of architectuurhistorische waarde is afleesbaar en / of begrijpbaar. Het is duidelijk hoe het oorspronkelijke gebouw eruit zag en / of gefunctioneerd heeft.

6. Zeldzaamheid: spaarzaam bewaard gebleven

Het object is van belang vanwege architectuur- en bouwhistorische, stedenbouwkundige, typologische of functionele zeldzaamheid, eventueel verbonden met een bijzondere ouderdom.

Bijlage 4: Beknopt overzicht van de resultaten van erfgoedbeleid

- 53 rijksmonumenten, waarvan 4 complexen bestaande uit 59 onderdelen. De complexen zijn historische buitenplaatsen, die in het kader van de Verfiyningsoperatie historische buitenplaatsen opnieuw zijn beschreven.
- In 1967 is het dorpscentrum aangewezen als een van rijkswege beschermd dorpsgezicht en in 2007 volgde de Landgoederenzone Voorschoten, Wassenaar, Leidschendam-Voorburg.
- Sinds de vaststelling van de eerste monumentenverordening in 1991 zijn 60 gemeentelijke monumenten aangewezen.
- De subsidieverordening monumenten uit 1994 stelt eigenaren van gemeentelijke monumenten in de gelegenheid subsidie aan te vragen voor het onderhoud en de restauratie van een gemeentelijk monument. Gemiddeld wordt jaarlijks 2 keer hierop een beroep gedaan.
- Jaarlijks vergunningverlening voor gemiddeld 10 gemeentelijke en rijksmonumenten.
- Beleidsnota voor Archeologie, 'Het bodemarchief ontrafeld 2008-2013', met de gemeenten uit het Pact van Duivenvoorde, vastgesteld in 2008/2009.
- Beleidsnota Agenda Erfgoed 2009-2015 in 2009 vastgesteld.
- Sinds 2001 Regionale samenwerking in het Pact van Duivenvoorde op het gebied van behoud en versterking van natuur, cultureel erfgoed en landschap; 2004 omgezet in een convenant
- Uitvoering projecten door de werkgroep cultuurhistorie van het Pact van Duivenvoorde, zoals de Cultuurhistorische Impuls Duin, Horst en Weide, Project boerenerfgoed, Art of Distinction, Archeologie krijgt een gezicht.
- Ondersteuning van het Themajaar Historische buitenplaatsen 2012 door de App naar toen, de tentoonstelling buitenplaatsen en boerderijen in Voorschoten met een bijbehorend lesprogramma in het Museum Voorschoten en een website voor Berbice met quiz over buitenplaatsen.
- Financiële ondersteuning Open Monumentendag, die georganiseerd wordt door de Vereniging OGLV.
- Publieksinformatie: fietsroute Agrarisch Erfgoed, 3 folders: een moment voor uw monument, Archeologie en Welstand.
- Website: gestart in 2010 met informatie over gemeentelijke monumenten
- Instelling van het Lokaal Erfgoedplatform in 2010.
- Participatie in 'Erfgoedlijnen Landgoederenzone' en Trekvaarten, voortgekomen uit de Beleidsvisie Cultureel Erfgoed 2013 – 2016 van de provincie Zuid-Holland.

Bijlage 5 Fondsen en subsidies

Rijksmonumenten

Het algemene motto van het Rijk is dat tijdig en regelmatig onderhoud verlies aan cultuurwaarden voorkomt, maar ook kostbare en vaak ingrijpende restauraties. Voor eigenaren van rijksmonumenten zijn er speciale subsidieregelingen voor de instandhouding van het erfgoed (BRIM= besluit rijkssubsidiering instandhouding monumenten en het daarop gebaseerde SIM). Deze regelingen zijn gebaseerd op sober en doelmatig onderhoud op basis van een zesjarig instandhoudingsplan. Sinds 2010 geldt deze regeling niet alleen voor het gebouwde erfgoed, maar ook voor groene monumenten, waaronder tuinen, parken, begraafplaatsen en vestingwerken. Daarmee is een belangrijke stap gezet richting een integraal instandhoudingsbeleid voor historische buitenplaatsen.

Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor het Nationaal Restauratiefonds. Dit is een onafhankelijke stichting, die financieringen verstrekt en subsidies uitbetaalt aan monumenteneigenaren voor restauraties en onderhoud aan beschermd erfgoed. Ook verstrekken zij informatie en advies bij de financiële en procesmatige aspecten van restauratie en onderhoud aan monumenten. Er zijn verschillende mogelijkheden. Zo komen eigenaren van een rijksmonument van een woonhuis in aanmerking voor een Restauratiefondshypothek. Gaat het om een rijksmonument dat geen woonhuis is dat is de Restauratiefondsplus-hypothek een optie. Voor deze en veel andere fondsen geldt dat een lening tegen een rente wordt verstrekt, die 5% onder de marktrente ligt met een minimum van 1,5%.

Voor particuliere eigenaren van rijksmonumenten bestaat de mogelijkheid de kosten voor onderhoud fiscaal te verrekenen met het inkomen.

Eigenaren van rijksmonumenten, die geen woonfunctie hebben, hebben de mogelijkheid in aanmerking tot komen voor de restauratiesubsidie. De verdeling van deze gelden is voor de periode 2012-2016 gedecentraliseerd naar de provincies. In Zuid-Holland is het beleid hierover vastgelegd in de Beleidsvisie Cultureel erfgoed 2013-2016; Erfenis, erfgoed en erfgoed. In 2013 heeft Berbice € 350.000 subsidie gekregen voor het wind- en waterdicht maken van het hoofdhuis en Stichting Kasteel Duivenvoorde € 450.000 voor het herstel en de ontwikkeling van het park.

Zie: www.cultureelerfgoed.nl/monumenten/subsidies

Fondsen en subsidie voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden

Daarnaast participeert de Provincie Zuid-Holland, het Nationaal Restauratiefonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds in *Cultuurfonds voor Monumenten*, dat specifiek bedoeld is voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden binnen een beschermd dorpsgezicht. Hier kunnen particuliere eigenaren, onafhankelijke rechtspersonen of instellingen voor de restauratie een lening met een lage rente aanvragen via de Cultuurfonds-hypothek, die verstrekt wordt door het Nationaal Restauratiefonds.

Het Monumentenfonds 1818 versterkt voor verbouwingen, renovatie en restauratie van gemeentelijke monumenten en monumentale kerken, die (deels) een nieuwe bestemming krijgen een lening tegen een lage rente tot een maximum van € 200.000, waarbij de richtlijnen van het Nationaal Restauratiefonds worden gehanteerd.

De gemeente heeft op grond van de *Subsidieverordening gemeentelijke monumenten 1994* jaarlijks een budget beschikbaar van € 5880 voor restauratie en instandhouding.

Zie:

www.cultuurfonds.nl

www.fonds1818.nl/monumentenfonds

<http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/XHTMLoutput/Actueel/Voorschoten/32393.html>

Subsidie voor speciale categorie monumenten

Een van de speerpunten uit het huidige Rijksbeleid is het stimuleren van herbestemming, waaronder kerken, scholen en industrieel erfgoed. Hiervoor is de Subsidieregeling stimulering herbestemming in het leven geroepen.

Wanneer aanvullende voorzieningen nodig zijn om kerken naast de eredienst ook te benutten voor andere activiteiten is de Kerken Nevenfunctie in het leven geroepen. Wanneer het gaat om een herbestemming is er de mogelijkheid om gebruik te maken bovengenoemde herbestemmingsregeling.

Zie:

www.cultureelerfgoed.nl/Monumenten/Subsidie/Subsidieregeling-stimulering-herbestemming-monumenten

www.restauratiefonds.nl/restaureren/kerken/Kerkennevenfunctielering

Nog meer fondsen

Er zijn verschillende fondsen, die voor herstel en instandhouding van erfgoed subsidie verlenen. Het meest bekend is het Prins Bernhard Cultuurfonds, die meer dan 280 cultuurfondsen op naam beheert. Dit zijn fondsen, in het leven geroepen door particulieren, stichtingen of bedrijven, gericht op het ondersteunen van bepaalde thema's. Verder zijn er verschillende particuliere fondsen, die zich richten op de instandhouding van erfgoed, zoals het M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting en Hoegen Fonds. Ook zijn er eigen initiatieven van stichtingen die de instandhouding van erfgoed tot doel hebben. Zo heeft het Kasteel Duivenvoorde in 2013 het Restauratiefonds Duivenvoorde in het leven geroepen en voor Berbice is er sinds 2011 het Berbice Klokkenfonds.

Zie:

www.prinsbernhardcultuurfonds.nl

www.bylandtstichting.nl

www.kasteelduivenvoorde.nl/2139/restauratiefonds-duivenvoorde

Bijlage 6: Uitgangspunten voor het omgaan met monumenten

Door de aanwijzing als beschermd monument valt het gehele pand, in- en uitwendig, onder de werking van de Monumentenwet 1988 (bij rijksmonumenten) of de Erfgoedverordening (bij gemeentelijke monumenten), voor zover aangeduid in de redengevende omschrijving. Vrijstaande en/of zelfstandige zaken op het perceel van het monument, zoals bijgebouwen of de tuinaanleg, vallen alleen dan onder de werking van de verordening als zij ook als zodanig in de redengevende beschrijving zijn genoemd. Ook een terrein of gebied kan beschermd worden. Voor de wijziging van een monument is een vergunning nodig; regulier onderhoud aan beschermde monumenten is vergunningsvrij. Doelstelling daarbij is dat wordt beoordeeld of er geen cultuurhistorische waarden verloren gaan door de voorgenomen wijziging. Voor de instandhouding van de monumenten kunnen toetsingscriteria en nadere eisen aan de omgevingsvergunning gesteld (Wabo) worden. De algemene indieningsvereisten zijn vastgesteld in de Ministeriële regeling Omgevingsrechts (Mor)¹², waarbij voor ieder type wijziging (inbegrepen sloop) vereisten zijn opgesteld. Om een bouwplan goed te kunnen beoordelen kan om aanvullende informatie gevraagd worden. Dit is geregeld in de Mor, art. 5.4. Tijdens een vooroverleg kan hierover nadere informatie verkregen worden.

Overigens is niet alleen regulier onderhoud vergunningsvrij. Er is sinds 1 januari 2012 ook sprake van vergunningsvrij bouwen in beschermde gezichten en er is een aantal zaken voor beschermde monumenten vergunningsvrij geworden; dit geldt zowel voor rijks- als gemeentelijke monumenten. Behalve om regulier onderhoud gaat het om zaken zoals (om een indruk te geven):

1. het aanbrengen van veranderingen van niet ingrijpende aard aan de buitenzijde van het monument mits:
  - de verandering geen betrekking heeft op de draagconstructie;
  - de bebouwde oppervlakte niet wordt uitgebreid;
  - het bestaande niet wederrechtelijke gebruik wordt gehandhaafd;
  - de historische en monumentale waarden niet in het geding zijn;
  - de verandering niet tot gevolg heeft dat het uiterlijk aanzicht van het bouwwerk verandert;
  - de werkzaamheden moeten uit bouwkundig oogpunt noodzakelijk zijn;
  - er moet sprake zijn van een herstel in de oorspronkelijke situatie, waarbij zoveel mogelijk bestaande materialen moeten worden hergebruikt.
2. het aanbrengen van veranderingen van niet ingrijpende aard aan de binnenzijde van het monument mits:
  - de verandering geen betrekking heeft op de draagconstructie;
  - de werkzaamheden moeten uit bouwkundig oogpunt noodzakelijk zijn;
  - de historische waarden niet in het geding zijn;
  - het bestaande niet wederrechtelijke gebruik wordt gehandhaafd.

---

¹² <http://www.vergunningsvrijbouwen.com/wp-content/uploads/2010/12/Ministerieele-Regeling-Omgevingsrecht-Mor-april-2010.pdf>

3. het aanbrengen van kleine objecten zoals vlaggen(stokhouders), buitenlampen, naamborden met een maximale omvang van 0,1 m²
4. het inrichten van een bouwplaats ten behoeve van werkzaamheden aan een beschermd gemeentelijk monument met een maximale instandhouding van 1 jaar.

Bij de beoordeling van een omgevingsvergunning worden de volgende 10 uitgangspunten (landelijk) gehanteerd¹³:

1 HET MAATSCHAPPELIJK BELANG VAN MONUMENTEN

Monumenten zijn onderdeel van ons collectief geheugen; ze vertegenwoordigen daarom een algemeen belang. De toetsing van wijzigingen op het behoud van cultuurhistorische waarden is daarmee gerechtvaardigd.

2 LEVENDE MONUMENTEN VERANDEREN

Monumenten zijn gebruiksobjecten. De functie heeft in de loop der tijd voorop gestaan en gebouwen zijn aangepast naar het gebruik. Eigentijds gebruik is van groot belang, maar moet wel in balans zijn met de mogelijkheden van het gebouw. Een monument is onvervangbaar; vernietiging van cultuurhistorie is onomkeerbaar.

3 WAARIN ZIT DE WAARDE VAN BESCHERMDE MONUMENTEN?

Ieder monument is uniek en heeft specifieke waarden; ieder bouwplan vraagt daarom om een individuele aanpak. Iedere beoordeling van de wijziging van een monument is daarom maatwerk.

4 DE VOORTGAANDE GESCHIEDENIS VAN BOUW EN GEBRUIK

Verbouwen is eigen aan bouwen. Een gebouw is een gegroeid geheel van de voortgaande bouw- en gebruiksgeschiedenis. Deze historie wordt gerespecteerd en reconstructie of terugrestaureren verdient geen voorkeur. De afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis, ook van hedendaagse toevoegingen, staat voorop.

5 HET HUIDIGE MONUMENT IS UITGANGSPUNT

Behoud van historisch materiaal komt op de eerste plaats. Vernieuwing dient gepaard te gaan met een gedegen motivatie en zorgvuldige afweging.

6 DRIE SCHAALNIVEAUS

De beoordeling vindt plaats op drie niveaus:

- de omgeving (de ruimtelijke context);
- het ontwerp (de architectonische context van bouwtype en –stijl);
- de materialen, kleuren en detaillering (het architectonische detail).

7 HET MONUMENT IN ZIJN OMGEVING

Wijzigingen dienen in overeenstemming te zijn met de waarden en karakteristieken van de stedenbouwkundige en/of landschappelijke context, de zogenaamde ensemblewaarden.

8 STRUCTUUR EN STIJL VAN MONUMENTEN

Het ontwerp is een afspiegeling van tijd, plaats, functie, opdrachtgever en architect van een gebouw. Type, interne indeling en stijl zijn daarin hoofdcomponenten.

9 CONSTRUCTIES, MATERIALEN, KLEUREN EN DETAILS

Constructies, materialen, kleuren en details zijn eveneens essentieel voor het gebouw als afspiegeling van tijd, plaats, functie, opdrachtgever en architect en derhalve eveneens essentieel voor de monumentale waarde. Het geheel kan niet zonder het detail.

10 EEN WERELD VOL MONUMENTEN VOOR DE TOEKOMST

Door het beschermen van gebouwen en terreinen wordt het verleden bewaard voor de toekomst. Maar ook in het heden wordt de toekomst

¹³ <http://oud.ruimtelijkekwaliteit.nl/redactie/files/10VUitgangspuntenMonumentenLRZB.pdf>

gemaakt. De eigenaar speelt hierin een doorslaggevende rol; hij is de spil in het behoud. De overheid vraagt namens de samenleving om weloverwogen en zorgvuldig met het collectieve erfgoed om te gaan, zodat de monumenten voor de toekomst gewaarborgd blijven.